

1

Οι αρχές και η πρακτική της οικονομικής επιστήμης

Περιγραμμά κεφαλαίου

1.1

Το φάσμα της οικονομικής επιστήμης

1.2

Τρεις αρχές της οικονομικής επιστήμης

1.3

Η πρώτη αρχή της οικονομικής επιστήμης:

Αριστοποίηση

Οικονομικό παράδειγμα

τεκμηρίωσης Είναι το

Facebook δωρεάν;

1.4

Η δεύτερη αρχή της οικονομικής επιστήμης:

Ισορροπία

1.5

Η τρίτη αρχή της οικονομικής επιστήμης:

εμπειρισμός

1.6

Τι (καλό) προσφέρει σε εσάς η οικονομική επιστήμη;

Είναι το Facebook δωρεάν;

Το Facebook δεν έχει καμία χρέωση και γι' αυτό τον λόγο μπαίνουμε στον πειρασμό να ισχυριστούμε ότι «είναι δωρεάν».

Ας το σκεφτούμε, όμως, διαφορετικά. Τι θυσιάζετε όταν ασχολείστε με το Facebook; Αυτή είναι μια άλλη ερώτηση. Το Facebook δεν απαιτεί τα χρήματά σας, αλλά τον χρόνο σας. Αν περνάτε μία ώρα κάθε μέρα στο Facebook, παραιτείστε από μία εναλλακτική χρήση του χρόνου σας. Θα μπορούσατε να περάσετε αυτό τον χρόνο παίζοντας ποδόσφαιρο, παρακολουθώντας τηλεοπτικές σειρές και ταινίες, παίρνοντας έναν υπνάκο, ονειροπολώντας ή ακούγοντας μουσική. Υπάρχουν πολλοί τρόποι για να περάσει κανείς τον χρόνο του. Για παράδειγμα, ένας τυπικός φοιτητής σε αμερικανικό πανεπιστήμιο, ο οποίος δουλεύει 7 ώρες την εβδομάδα, κερδίζει 4.000 δολάρια μέσα σε έναν χρόνο. Τα χρήματα αυτά είναι αρκετά για να πληρώσει το ετήσιο μίσθιο ενός σπορ αυτοκινήτου. Η μερική απασχόληση είναι απλώς ένας εναλλακτικός τρόπος για να χρησιμοποιήσετε τον χρόνο που ξοδεύετε στο Facebook. Κατά την άποψή σας, ποια είναι η καλύτερη εναλλακτική χρήση του χρόνου που ξοδεύετε στο Facebook; Αυτός είναι ο οικονομικός τρόπος σκέψης για το κόστος του Facebook.

Σε αυτό το κεφάλαιο, εισάγουμε τον οικονομικό τρόπο σκέψης για τον κόσμο. Οι οικονομολόγοι μελετούμε τις επιλογές που κάνουν οι άνθρωποι, και ιδιαίτερα το κόστος και τα οφέλη αυτών των επιλογών, ακόμα και το κόστος και τα οφέλη του Facebook.

ΙΔΕΕΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ

- ▶ Η οικονομική επιστήμη είναι η μελέτη των επιλογών που κάνουν οι άνθρωποι.
- ▶ Η πρώτη αρχή της οικονομικής επιστήμης είναι ότι οι άνθρωποι προσπαθούν να αριστοποιήσουν: προσπαθούν να επιλέξουν την καλύτερη διαθέσιμη επιλογή.
- ▶ Η δεύτερη αρχή της οικονομικής επιστήμης είναι ότι τα οικονομικά συστήματα τείνουν να βρίσκονται σε ισορροπία, μια κατάσταση όπου κανένας δεν θα επωφελούνταν με το να αλλάξει τη συμπεριφορά του.
- ▶ Η τρίτη αρχή της οικονομικής επιστήμης είναι ο εμπειρισμός, η ανάλυση δηλαδή που χρησιμοποιεί δεδομένα. Οι οικονομολόγοι χρησιμοποιούμε δεδομένα για να ελέγξουμε τις θεωρίες και να καθορίσουμε ποιες είναι οι αιτίες για ό,τι συμβαίνει στον κόσμο.

1.1 Το φάσμα της οικονομικής επιστήμης

Οι περισσότεροι άνθρωποι εκπλήσσονται όταν μαθαίνουν πόσο ευρύ είναι το πεδίο της οικονομικής επιστήμης. Οι οικονομολόγοι μελετούμε όλες τις ανθρώπινες συμπεριφορές, από την απόφαση ενός ατόμου να μισθώσει ένα καινούργιο σπορ αυτοκίνητο μέχρι την ταχύτητα που επιλέγει μια νέα οδός όταν πρέπει να πάρει μια επικίνδυνη στροφή και την απόφασή της να μη φορέσει ζώνη ασφαλείας. Αυτές είναι όλες επιλογές, οι οποίες δικαίως μελετούνται από οικονομολόγους. Και δεν σχετίζονται όλες άμεσα με τα χρήματα. Η επιλογή, και όχι τα χρήματα, είναι ο συνδετικός κρίκος όλων των αντικειμένων που μελετούμε οι οικονομολόγοι.

Στην πραγματικότητα, οι οικονομολόγοι αντιμετωπίζουμε όλες τις ανθρώπινες συμπεριφορές ως αποτελέσμα επιλογών. Για παράδειγμα, ας φανταστούμε ότι ένας πατέρας λέει στην έφηβη κόρη του ότι αυτή πρέπει να πλύνει το αυτοκίνητο της οικογένειας. Αν και ίσως να μην είναι προφανές, η κόρη έχει αρκετές επιλογές: μπορεί να το πλύνει, μπορεί να διαπραγματευτεί για μια πιο εύκολη αγγαρία, μπορεί να αρνηθεί να το πλύνει και να αντιμετωπίσει τις συνέπειες, ή μπορεί να φύγει από το σπίτι (ομολογουμένως μια δραστική αντίδραση, αλλά είναι μια επιλογή). Η υπακοή προς τους γονείς είναι μια επιλογή, παρόλο που μπορεί να μην εκλαμβάνεται ως τέτοια πάντα.

Οικονομικοί παράγοντες και οικονομικοί πόροι

Ο ισχυρισμός ότι η οικονομική επιστήμη έχει να κάνει απλώς με τις επιλογές είναι ένας εύκολος τρόπος για να θυμόμαστε τι ακριβώς είναι η οικονομική επιστήμη. Για να δώσουμε έναν ακριβέστερο ορισμό, πρέπει πρώτα να εισάγουμε δύο σημαντικές έννοιες: *οικονομικοί παράγοντες* και *κατανομή πόρων*.

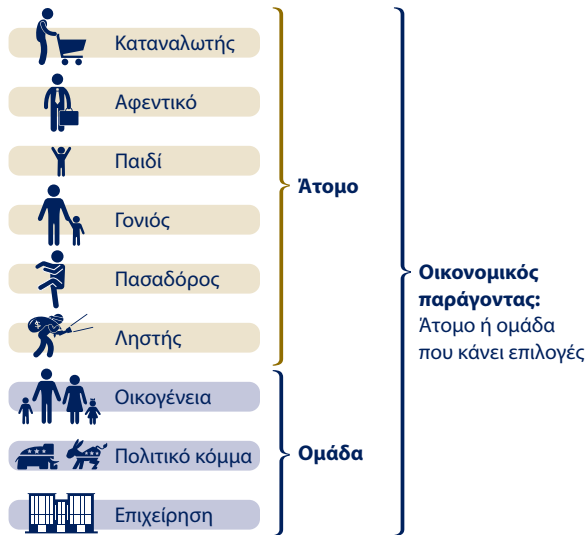
Ένας **οικονομικός παράγοντας** είναι ένα άτομο ή μια ομάδα που κάνει επιλογές. Ας ξεκινήσουμε με μερικούς τύπους ατομικών οικονομικών παραγόντων. Για παράδειγμα, ένας καταναλωτής επιλέγει να φάει ένα κλασικό μπιφτέκι (bacon cheeseburger) ή ένα μπιφτέκι για χορτοφάγους (tofu burger). Μία μητέρα επιλέγει να γράψει τα παιδιά της σε ένα δημόσιο ή σε ένα ιδιωτικό σχολείο. Ένας φοιτητής επιλέγει να πάει στο μάθημά του ή να μην πάει. Ένας πολίτης επιλέγει αν θα ψηφίσει ή όχι και, αν τελικά ψηφίσει, ποιον υποψήφιο θα υποστηρίξει. Μια εργάτρια επιλέγει να κάνει τη δουλειά της ή να παραστήσει ότι την κάνει, ενώ στην πραγματικότητα στέλνει γραπτά μηνύματα. Ένας εγκληματίας επιλέγει να κλέψει αυτοκίνητα ή να ληστέψει γριούλες. Ένας μεγάλος επιχειρηματίας επιλέγει να ανοίξει ένα νέο εργοστάσιο στη Χιλή ή στην Κίνα. Ένας γερουσιαστής επιλέγει να ψηφίσει υπέρ ή κατά ενός νομοσχεδίου. Φυσικά, εσείς οι ίδιοι είστε ένας οικονομικός παράγοντας γιατί κάθε μέρα κάνετε έναν τρομερά μεγάλο αριθμό επιλογών.

Η επιλογή –όχι τα χρήματα– είναι ο συνδετικός κρίκος όλων των αντικειμένων που μελετούν οι οικονομολόγοι.

▶ Ένας οικονομικός παράγοντας είναι ένα άτομο ή μια ομάδα που κάνει επιλογές.

Πηγή 1.1

Παραδείγματα οικονομικών παραγόντων

Δεν είναι όλοι οι οικονομικοί παράγοντες, όμως, μεμονωμένα άτομα. Ένας οικονομικός παράγοντας μπορεί επίσης να είναι μια ομάδα: μια κυβέρνηση, ένας στρατός, μια επιχείρηση, ένα πανεπιστήμιο, ένα πολιτικό κόμμα, ένα εργατικό σωματείο, μια αθλητική ομάδα, μια συμμορία. Μερικές φορές οι οικονομολόγοι απλοποιούμε την ανάλυσή μας με το να αντιμετωπίζουμε αυτές τις ομάδες ως ενιαίο λήπτη αποφάσεων, χωρίς να ανησυχούμε για τις λεπτομέρειες σχετικά με τον βαθμό συνεισφοράς των μελών της ομάδας στην τελική απόφαση. Για παράδειγμα, ένας οικονομολόγος μπορεί να ισχυριστεί ότι η Apple κοστολογεί το iPhone με σκοπό τη μεγιστοποίηση των κερδών της, αποσιωπώντας το γεγονός ότι εκατοντάδες διευθυντές συμμετείχαν στην ανάλυση που οδήγησε στην επιλογή της τιμής.

Το δεύτερο σημαντικό θέμα που πρέπει να κατανοήσουμε είναι ότι η οικονομική επιστήμη μελετά την κατανομή των *σπάνιων πόρων*. Οι **σπάνιοι πόροι** είναι πράγματα που θέλουν οι άνθρωποι, αλλά η ποσότητα που θέλουν υπερβαίνει την ποσότητα που είναι διαθέσιμη. Χρυσές βέρες, μασάζ shiatsu, ακριβές γυναικείες τσάντες, ροδάκινα από την Καλιφόρνια, iPhones, παγωτό με τριπλή σοκολάτα, δωμάτια με θέα: είναι όλα σπάνιοι πόροι. Το ίδιο ισχύει και για περισσότερα συνηθισμένα πράγματα, όπως το χαρτί υγείας, οι θέσεις καθήμενων στο μετρό και το καθαρό πόσιμο νερό. Η **ανεπάρκεια** προκύπτει γιατί οι άνθρωποι έχουν απεριόριστες επιθυμίες σε έναν κόσμο με περιορισμένους πόρους. Ο κόσμος δεν έχει αρκετούς πόρους για να παρέχει σε όλους όλα όσα θέλουν. Ας σκεφτούμε, για παράδειγμα, τα σπορ αυτοκίνητα. Αν τα σπορ αυτοκίνητα ήταν δωρεάν, δεν θα υπήρχαν αρκετά για όλους. Αντίθετα, τα σπορ αυτοκίνητα πωλούνται στους καταναλωτές που είναι πρόθυμοι να πληρώσουν για να τα αποκτήσουν.

Η ύπαρξη μιας αγοράς για τα σπορ αυτοκίνητα δίνει στους οικονομικούς παράγοντες πληθώρα επιλογών. Κάθε μέρα έχετε στη διάθεσή σας 24 ώρες, αυτός είναι ο ημερήσιός σας προϋπολογισμός χρόνου. Επιλέγετε πόσες από αυτές τις 24 ώρες θα αφιερώσετε στο Facebook. Επιλέγετε πόσες από αυτές τις ώρες θα αφιερώσετε σε άλλες δραστηριότητες, συμπεριλαμβανομένης και της εργασίας. Αν έχετε εργασία, επίσης επιλέγετε αν θα ξοδέψετε τα χρήματα που κερδίσατε με κόπο σε ένα σπορ αυτοκίνητο. Αυτού του είδους οι αποφάσεις καθορίζουν τον τρόπο με τον οποίο διανέμονται τα σπορ αυτοκίνητα στη σύγχρονη οικονομία: στους καταναλωτές που είναι πρόθυμοι και έχουν τη δυνατότητα να πληρώσουν για αυτά.

Οι οικονομολόγοι δεν θέλουμε να επιβάλλουμε τις προσωπικές μας προτιμήσεις για τα σπορ αυτοκίνητα, τα υβριδικά, τα ηλεκτροκίνητα, τα SUV ή τα μέσα μαζικής μεταφοράς σε εσάς. Μας ενδιαφέρει να σας εκπαιδεύσουμε στο πώς να χρησιμοποιείτε την οικονομική λογική για να μπορείτε να συγκρίνετε τα κόστη και τα οφέλη των εναλλακτικών επιλογών και να κάνετε τις καλύτερες, για εσάς, επιλογές.

► Οι σπάνιοι πόροι είναι πράγματα που θέλουν οι άνθρωποι, αλλά η ποσότητα που θέλουν υπερβαίνει την ποσότητα που είναι διαθέσιμη.

► Η ανεπάρκεια προκύπτει γιατί οι άνθρωποι έχουν απεριόριστες επιθυμίες σε έναν κόσμο με περιορισμένους πόρους.

1.1

1.2

1.3

1.4

1.5

1.6

► Η οικονομική επιστήμη είναι η μελέτη του πώς επιλέγουν οι παράγοντες να διανέμουν τους σπάνιους πόρους και πώς αυτές οι επιλογές επηρεάζουν την κοινωνία.

Ορισμός της οικονομικής επιστήμης

Είμαστε, τώρα, έτοιμοι να ορίσουμε με ακρίβεια την οικονομική επιστήμη. Η **οικονομική επιστήμη** είναι η μελέτη του πώς επιλέγουν οι παράγοντες να διανέμουν τους σπάνιους πόρους και πώς αυτές οι επιλογές επηρεάζουν την κοινωνία.

Όπως ίσως θα αναμένετε, αυτός ο ορισμός δίνει έμφαση στις *επιλογές*. Ο ορισμός λαμβάνει επίσης υπόψη του πώς αυτές οι επιλογές επηρεάζουν την κοινωνία. Για παράδειγμα, η πώληση ενός καινούργιου σπορ αυτοκινήτου δεν επηρεάζει μόνο τον αγοραστή του. Η πώληση ενεργοποιεί τον φόρο επί των πωλήσεων, τον οποίο εισπράττει η κυβέρνηση, η οποία με τη σειρά της χρηματοδοτεί έργα, όπως αυτοκινητόδρομους και νοσοκομεία. Η αγορά ενός νέου αυτοκινήτου προκαλεί επίσης κυκλοφοριακή συμφόρηση: προστίθεται ένα ακόμα αυτοκίνητο στο μποτιλιάρισμα κατά τις ώρες αιχμής. Και αποτελεί ένα ακόμα αυτοκίνητο που μπορεί να καταλάβει την τελευταία θέση στάθμευσης στον δρόμο σας. Αν ο νέος ιδιοκτήτης δεν οδηγεί προσεκτικά, το αυτοκίνητο μπορεί επίσης να ενεργοποιήσει κινδύνους για τους άλλους οδηγούς. Το αυτοκίνητο επίσης θα είναι πηγή μόλυνσης. Οι οικονομολόγοι μελετούμε την αρχική επιλογή και τις πολλαπλές συνέπειές της για τους υπόλοιπους ανθρώπους στον κόσμο.

Θετική οικονομική και κανονιστική οικονομική

Πλέον, έχουμε μια ιδέα για το τι είναι η οικονομική επιστήμη: οι επιλογές των ανθρώπων. Αλλά ποιος είναι ο λόγος για τον οποίο μελετάμε τις επιλογές; Μέρος της απάντησης είναι ότι οι οικονομολόγοι είμαστε απλά περίεργοι, αλλά αυτό είναι μόνο ένα πολύ μικρό κομμάτι της συνολικής εικόνας. Η κατανόηση των ανθρώπινων επιλογών είναι πρακτικά χρήσιμη για δύο βασικούς λόγους. Η οικονομική ανάλυση:

1. Περιγράφει τι κάνουν στην πραγματικότητα οι άνθρωποι (θετική οικονομική).
2. Προτείνει τι θα έπρεπε να κάνουν οι άνθρωποι (κανονιστική οικονομική).

Η πρώτη εφαρμογή είναι περιγραφική και η δεύτερη συμβουλευτική.

Η θετική οικονομική περιγράφει τι κάνουν οι άνθρωποι στην πραγματικότητα. Οι περιγραφές του τι κάνουν στην πραγματικότητα οι άνθρωποι είναι *αντικειμενικές* προτάσεις για τον κόσμο. Τέτοιου είδους πραγματολογικές προτάσεις μπορούν να επιβεβαιωθούν ή να ελεγχθούν με τη χρήση δεδομένων. Για παράδειγμα, είναι γεγονός ότι, το 2010, το 50% των νοικοκυριών στην Αμερική κέρδιζε λιγότερα από 52.000 δολάρια ετησίως. Η **θετική οικονομική**, ή αλλιώς η θετική οικονομική ανάλυση, αφορά την περιγραφή του τι συνέβη ή την πρόβλεψη του τι θα συμβεί.

Για παράδειγμα, ας σκεφτούμε την πρόβλεψη ότι το 2020 τα νοικοκυριά στην Αμερική θα έχουν αποταμιεύσει το 5% περίπου του εισοδήματός τους. Αυτή η πρόβλεψη μπορεί να συγκριθεί με μελλοντικά δεδομένα και είτε να επιβεβαιωθεί είτε να απορριφθεί. Επειδή μια πρόβλεψη είναι τελικά ελέγξιμη, είναι μέρος της θετικής οικονομικής.

Η κανονιστική οικονομική προτείνει τι θα έπρεπε να κάνουν οι άνθρωποι. Η **κανονιστική οικονομική**, το δεύτερο από τα δύο είδη οικονομικής ανάλυσης, συμβουλεύει τα άτομα και την κοινωνία για τις επιλογές τους. Η κανονιστική οικονομική αφορά το τι θα έπρεπε να κάνουν οι άνθρωποι. Η κανονιστική οικονομική εξαρτάται, σχεδόν πάντα, από τις *υποκειμενικές* κρίσεις, κάτι το οποίο σημαίνει ότι η κανονιστική ανάλυση εξαρτάται τουλάχιστον μερικώς από το κομμάτι των προσωπικών συναισθημάτων, προτιμήσεων ή απόψεων. Άρα, λοιπόν, τίνος τις υποκειμενικές κρίσεις προσπαθούμε να χρησιμοποιήσουμε; Οι οικονομολόγοι πιστεύουμε ότι ο συμβουλευόμενος είναι αυτός που θα πρέπει να αποφασίσει ποιες προτιμήσεις θα χρησιμοποιηθούν.

Για παράδειγμα, εάν ένας οικονομολόγος βοηθούσε μια εργάτρια να αποφασίσει πόσα χρήματα να αποταμιεύσει για τη σύνταξή της, πρώτα θα τη ρωτούσε για τις προτιμήσεις της. Ας υποθέσουμε ότι η εργάτρια παρουσίαζε έναν υψηλό βαθμό υπομονής: «Θέλω να

► Θετική οικονομική είναι η ανάλυση που παράγει αντικειμενικές περιγραφές ή προβλέψεις για τον κόσμο που μπορούν να διασταυρωθούν από δεδομένα.

► Κανονιστική οικονομική είναι η ανάλυση που περιγράφει τι θα έπρεπε να κάνει ένα άτομο ή η κοινωνία.

αποταμιεύσω αρκετά ώστε να είμαι σε θέση να διατηρώ το επίπεδο των δαπανών μου όταν συνταξιοδοτηθώ». Σε αυτή την περίπτωση, ο οικονομολόγος θα προτείνει έναν ρυθμό αποταμίευσης που θα εκπληρώσει την επιθυμία της εργάτριας για σταθερή κατανάλωση σε όλη της τη ζωή: περίπου 10-15% του εισοδήματος των περισσότερων οικογενειών μεσαίου εισοδήματος. Εδώ, ο οικονομολόγος αναλαμβάνει τον ρόλο του μηχανικού, βρίσκοντας τον ρυθμό αποταμίευσης που θα αποδώσει το μελλοντικό επίπεδο δαπανών που θέλει η εργάτρια.

Ο οικονομολόγος δεν λέει στην εργάτρια πόση υπομονή πρέπει να διαθέτει. Αντίθετα, τη ρωτάει για τις προτιμήσεις της και μετά προτείνει έναν αποταμιευτικό ρυθμό που είναι ο καλύτερος, σύμφωνα με τις προτιμήσεις της. Για τους περισσότερους οικονομολόγους, είναι θεμιτό η εργάτρια να διαλέξει τον οποιονδήποτε αποταμιευτικό ρυθμό, με την προϋπόθεση ότι κατανοεί τις συνέπειες αυτού του ρυθμού για τις δαπάνες μετά τη συνταξιοδότηση.

Κανονιστική ανάλυση και δημόσια πολιτική. Η κανονιστική ανάλυση μπορεί επίσης να συμβουλεύσει την κοινωνία ως σύνολο. Για παράδειγμα, ζητείται συχνά από τους οικονομολόγους να αξιολογήσουν τις δημόσιες πολιτικές, όπως για παράδειγμα τη φορολογία ή τις ρυθμίσεις. Όταν οι δημόσιες πολιτικές έχουν κερδισμένους και ζημιωμένους, οι πολίτες τείνουν να έχουν αντιμαχόμενες απόψεις για την ελκυστικότητα του κυβερνητικού προγράμματος. Αυτό που για κάποιον είναι ένα καταφύγιο μεταναστευτικών πουλιών για κάποιον άλλον είναι απλώς ένα έλος που κατακλύζεται από κουνούπια. Η προστασία ενός υδροβιότοπου με περιβαλλοντικές ρυθμίσεις προσφέρει οφέλη στους παρατηρητές πουλιών, αλλά ζημιώνει τους κτηματίες οι οποίοι σκοπεύουν να εκμεταλλευτούν τη γη.

Όταν μια κυβερνητική πολιτική έχει κερδισμένους και ζημιωμένους, οι οικονομολόγοι θα χρειαστεί να προβούμε σε ορισμένες ηθικές κρίσεις για να εκτελέσουμε μια κανονιστική ανάλυση. Οι οικονομολόγοι πρέπει να προβούμε σε ηθικές κρίσεις κάθε φορά που αξιολογούμε πολιτικές που χειροτερεύουν τη θέση μιας ομάδας, ενώ ταυτόχρονα βελτιώνουν τη θέση μιας άλλης.

Οι ηθικές κρίσεις είναι συνήθως αναπόφευκτες όταν οι οικονομολόγοι εξετάζουμε τις κυβερνητικές πολιτικές, καθώς είναι ελάχιστες οι πολιτικές που βελτιώνουν τη θέση όλων. Το να αποφασίσετε αν η ζημία που υπέστησαν οι ζημιωμένοι δικαιολογείται από τα οφέλη που απόκτησαν οι κερδισμένοι είναι εν μέρει μια ηθική κρίση. Είναι ηθικό να σχεδιάσετε περιβαλλοντικές ρυθμίσεις που εμποδίζουν έναν κτηματομεσίτη να αποστραγγίσει έναν βάλτο ώστε να χτίσει νέα σπίτια; Αν αυτές οι περιβαλλοντικές ρυθμίσεις προστατεύουν αποδημητικά πουλιά, κάτι που έχει αξία για άλλους ανθρώπους; Υπάρχουν άλλες λύσεις σε αυτό το φαινομενικά άλυτο πρόβλημα; Θα πρέπει η κυβέρνηση να προσπαθήσει να αγοράσει τη γη από τον κτηματομεσίτη; Και αν η πολιτική της κυβέρνησης είναι η αγορά της γης, πώς πρέπει η κοινωνία να καθορίσει την τιμή που η κυβέρνηση θα προσφέρει στον κτηματομεσίτη; Ο κτηματομεσίτης είναι υποχρεωμένος να πουλήσει σε αυτή την τιμή; Αυτά τα ερωτήματα δημόσιας πολιτικής, τα οποία όλα σχετίζονται με το τι *θα πρέπει να πράξει* η κοινωνία, είναι κανονιστικά οικονομικά ερωτήματα.

Μικροοικονομική και μακροοικονομική

Υπάρχει άλλη μία διάκριση την οποία θα πρέπει να γνωρίζετε για να κατανοήσετε το φάσμα της οικονομικής επιστήμης. Η οικονομική επιστήμη μπορεί να διαιρεθεί σε δύο ευρεία πεδία μελέτης, αν και πολλοί οικονομολόγοι ασχολούνται λίγο πολύ και με τα δύο.

Η **μικροοικονομική** είναι η μελέτη του πώς τα άτομα, τα νοικοκυριά, οι επιχειρήσεις και οι κυβερνήσεις προβαίνουν σε επιλογές, και πώς αυτές οι επιλογές επηρεάζουν τις τιμές, την κατανομή των πόρων και την ευημερία των άλλων παραγόντων. Οι μικροοικονομολόγοι, για παράδειγμα, σχεδιάζουν πολιτικές που μειώνουν τη μόλυνση. Δεδομένου ότι η υπερθέρμανση του πλανήτη οφείλεται εν μέρει στις εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα από τη χρήση γαιανθράκων, πετρελαίου και άλλων ορυκτών καυσίμων, οι μικροοικονομολόγοι σχεδιάζουν πολιτικές οι οποίες οδηγούν στη μείωση της χρήσης αυτών

► Η **μικροοικονομική** είναι η μελέτη του πώς τα άτομα, τα νοικοκυριά, οι επιχειρήσεις και οι κυβερνήσεις προβαίνουν σε επιλογές, και πώς αυτές οι επιλογές επηρεάζουν τις τιμές, την κατανομή των πόρων και την ευημερία των άλλων παραγόντων.

► Η **μακροοικονομική** είναι η μελέτη της οικονομίας ως σύνολο. Οι μακροοικονομολόγοι μελετούν ευρεία οικονομικά φαινόμενα, όπως για παράδειγμα ο ρυθμός ανάπτυξης της συνολικής οικονομικής παραγωγής μιας χώρας, το ποσοστό πληθωρισμού ή το ποσοστό ανεργίας.

των καυσίμων. Για παράδειγμα, η επιβολή ενός «φόρου διοξειδίου του άνθρακα» στοχεύει στη μείωση των εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα. Η επιβολή ενός τέτοιου φόρου σημαίνει ότι ενεργειακές πηγές που εκπέμπουν σχετικά υψηλά επίπεδα διοξειδίου του άνθρακα, όπως για παράδειγμα εργοστάσια γαιανθράκων, καταβάλλουν υψηλότερο φόρο ανά μονάδα παραγόμενης ενέργειας σε σχέση με ενεργειακές πηγές με χαμηλότερα επίπεδα εκπομπών, όπως για παράδειγμα τα αιολικά πάρκα. Το αντικείμενο των μικροοικονομολόγων είναι να σχεδιάσουν τους φόρους διοξειδίου του άνθρακα και να καθορίσουν πώς αυτοί οι φόροι θα επηρεάσουν τη χρήση ενέργειας από τα νοικοκυριά και τις επιχειρήσεις. Γενικά, οι μικροοικονομολόγοι καλούνται όταν θέλουμε να κατανοήσουμε ένα μικρό κομμάτι της συνολικής οικονομίας.

Η **μακροοικονομική** είναι η μελέτη της οικονομίας ως σύνολο. Οι μακροοικονομολόγοι μελετούν ευρεία οικονομικά φαινόμενα, όπως για παράδειγμα ο ρυθμός ανάπτυξης της συνολικής οικονομικής παραγωγής μιας χώρας ή το ποσοστό αύξησης του συνολικού επιπέδου τιμών (το ποσοστό πληθωρισμού) ή το μέρος του εργατικού δυναμικού που ψάχνει για εργασία αλλά δεν μπορεί να βρει (το ποσοστό ανεργίας). Οι μακροοικονομολόγοι σχεδιάζουν κυβερνητικές πολιτικές οι οποίες βελτιώνουν τη συνολική ή «αθροιστική» οικονομική επίδοση.

Για παράδειγμα, οι μακροοικονομολόγοι προσπαθούν να αναγνωρίσουν τις καλύτερες πολιτικές για την τόνωση μιας οικονομίας η οποία αντιμετωπίζει μια παρατεταμένη περίοδο αρνητικής ανάπτυξης, με άλλα λόγια, μιας οικονομίας σε ύφεση. Κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης των ετών 2007-2009, όταν οι τιμές των ακινήτων καταποντίζονταν και οι τράπεζες αποτύχαιναν, οι μακροοικονομολόγοι πνίγονταν στη δουλειά. Ήταν δική τους δουλειά να εξηγήσουν γιατί η οικονομία συρρικνωνόταν και να προτείνουν πολιτικές που θα της έδιναν το φιλί της ζωής.

1.2 Οι τρεις αρχές της οικονομικής επιστήμης

Έχετε πλέον μια ιδέα του τι ακριβώς είναι η οικονομική επιστήμη. Αλλά ίσως να αναρωτιέστε τι είναι αυτό που τη διακρίνει από τις άλλες κοινωνικές επιστήμες, συμπεριλαμβανομένης της ανθρωπολογίας, της ιστορίας, της πολιτικής επιστήμης, της ψυχολογίας και της κοινωνιολογίας. Όλες οι κοινωνικές επιστήμες μελετούν την ανθρώπινη συμπεριφορά, άρα λοιπόν τι κάνει την οικονομική επιστήμη ξεχωριστή;

Οι οικονομολόγοι δίνουμε έμφαση σε τρεις έννοιες-κλειδιά.

► **Αριστοποίηση** είναι η προσπάθεια να προβούμε στην καλύτερη εφικτή επιλογή, δεδομένων των διαθέσιμων πληροφοριών.

1. Αριστοποίηση: Ορίσαμε την οικονομική επιστήμη ως τη μελέτη των ανθρώπινων επιλογών. Η μελέτη όλων των ανθρώπινων επιλογών μπορεί αρχικά να μοιάζει με ένα αχανές ζήτημα. Και με την πρώτη ματιά, η επιλογή ενός burger από τα McDonald's δεν φαίνεται να έχει και πολλά κοινά με την απόφαση ενός διευθυντή επιχείρησης να χτίσει ένα εργοστάσιο παραγωγής laptop αξίας 500 εκατομμυρίων δολαρίων στην Κίνα. Οι οικονομολόγοι έχουμε προσδιορίσει μερικές ισχυρές έννοιες που αποτελούν τον συνδετικό κρίκο σε ένα τεράστιο εύρος επιλογών στις οποίες προβαίνουν οι οικονομικοί παράγοντες. Ένα τέτοιο διορατικό συμπέρασμα είναι ότι όλες οι επιλογές συνδέονται με την *αριστοποίηση*: οι άνθρωποι αποφασίζουν τι να κάνουν ζυγίζοντας, συνειδητά ή ασυνείδητα, όλα τα γνωστά πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα των διάφορων διαθέσιμων επιλογών και προσπαθώντας να επιλέξουν την καλύτερη εφικτή λύση. Με άλλα λόγια, οι άνθρωποι κάνουν επιλογές οι οποίες υποκινούνται από υπολογισμούς κόστους και οφέλους.

Η αριστοποίηση είναι η πρώτη αρχή της οικονομικής επιστήμης. Οι οικονομολόγοι πιστεύουμε ότι η αριστοποίηση εξηγεί τις περισσότερες από τις επιλογές μας, τόσο τις δευτερεύουσες επιλογές, όπως την αποδοχή μιας πρόσκλησης να δούμε μια ταινία, όσο και τις κύριες, όπως την απόφαση του ποιον θα παντρευτούμε.

Οι άνθρωποι κάνουν επιλογές οι οποίες υποκινούνται από υπολογισμούς κόστους και οφέλους.

2. Ισορροπία: Η δεύτερη αρχή της οικονομικής επιστήμης θεωρεί ότι τα οικονομικά συστήματα τείνουν να βρίσκονται σε *ισορροπία*, μια κατάσταση όπου κανένας δεν μπορεί να ωφεληθεί προσωπικά με το να αλλάξει τη συμπεριφορά του. Το οικονομικό σύστημα είναι σε ισορροπία όταν κάθε παράγοντας νιώθει ότι δεν μπορεί να κάνει τίποτα καλύτερο αν διαλέξει μια διαφορετική πορεία. Με άλλα λόγια, ισορροπία είναι μια κατάσταση στην οποία όλοι ταυτόχρονα αριστοποιούν.

3. Εμπειρισμός: Η τρίτη αρχή της οικονομικής επιστήμης είναι η έμφαση στον *εμπειρισμό* – την ανάλυση, δηλαδή, που χρησιμοποιεί δεδομένα ή την ανάλυση που βασίζεται σε αποδεικτικά στοιχεία. Οι οικονομολόγοι χρησιμοποιούμε τα δεδομένα για να ελέγξουμε θεωρίες και να καθορίσουμε ποιες είναι οι αιτίες για ό,τι συμβαίνει στον κόσμο.

1.3 Η πρώτη αρχή της οικονομικής επιστήμης: Αριστοποίηση

Ας εξετάσουμε τώρα την πρώτη αρχή πιο αναλυτικά. Η οικονομική επιστήμη είναι η μελέτη των επιλογών και οι οικονομολόγοι έχουμε μια θεωρία για το πώς γίνονται οι επιλογές. Οι οικονομολόγοι πιστεύουμε ότι οι οικονομικοί παράγοντες προσπαθούν να αριστοποιήσουν, κάτι το οποίο σημαίνει ότι οι οικονομικοί παράγοντες προσπαθούν να επιλέξουν την καλύτερη εφικτή επιλογή, ανάλογα με τις πληροφορίες που διαθέτουν. Οι εφικτές επιλογές είναι αυτές που είναι διαθέσιμες και προσιτές για έναν οικονομικό παράγοντα. Αν διαθέτετε \$10 στο πορτοφόλι σας και καμία κάρτα –πιστωτική, χρεωστική ή κάρτα ανάληψης μετρητών–, τότε ένα BigMac των \$5 είναι μια εφικτή επιλογή για μεσημεριανό, ενώ ένα φιλέ μινιόν των \$50 δεν είναι.

Η έννοια του εφικτού δεν περιορίζεται στον χρηματοοικονομικό προϋπολογισμό του παράγοντα. Υπάρχουν πολλοί και διάφοροι περιορισμοί που καθορίζουν το τι είναι εφικτό. Για παράδειγμα, δεν είναι εφικτό να δουλεύεις για πάνω από 24 ώρες την ημέρα. Δεν είναι εφικτό να παραβρίσκεσαι (με φυσική παρουσία) σε επαγγελματικές συναντήσεις στη Νέα Υόρκη και στο Πεκίνο ταυτόχρονα.

Ο ορισμός της αριστοποίησης αναφέρεται επίσης και στις διαθέσιμες πληροφορίες τη χρονική στιγμή της επιλογής. Για παράδειγμα, αν επιλέξετε να οδηγήσετε από το Σαν Ντιέγκο ως το Λος Άντζελες και ένας μεθυσμένος οδηγός χτυπήσει το αυτοκίνητό σας, είστε μάλλον άτυχοι, αλλά δεν είναι δεδομένο ότι έχετε αποτύχει να αριστοποιήσετε. Από τη στιγμή που καθορίσατε το ταξίδι σας, λαμβάνοντας υπόψη τον πραγματικό κίνδυνο μιας σύγκρουσης, τότε αριστοποιήσατε. Αριστοποίηση σημαίνει ότι ζυγίζουμε τους πιθανούς κινδύνους μιας απόφασης και όχι ότι προβλέπουμε επακριβώς το μέλλον. Όταν κάποιος επιλέξει την καλύτερη εφικτή επιλογή με βάση τις διαθέσιμες πληροφορίες, οι οικονομολόγοι θεωρούμε ότι ο λήπτης της απόφασης είναι λογικός ή αντίστοιχα επιδεικνύει ορθολογικότητα. Η λογική πράξη δεν απαιτεί μια κρυστάλλινη σφαίρα, απλώς μια λογική εκτίμηση του κόστους, του οφέλους και των κινδύνων που κάθε απόφαση ενέχει.

Αντίθετα, αν αποφασίσετε να αφήσετε έναν φίλο να σας πάει με το αυτοκίνητό του από το Σαν Ντιέγκο στο Λος Άντζελες, ενώ γνωρίζετε ότι ο συγκεκριμένος φίλος μόλις κατανάλωσε μερικές μπίρες, τότε αυτή είναι μάλλον μια περίπτωση στην οποία αποτύχατε να αριστοποιήσετε. Είναι σημαντικό να σημειώσουμε ότι ο έλεγχος της αριστοποίησης είναι η ποιότητα της απόφασής σας και όχι το αποτέλεσμα. Αν φτάσετε στον προορισμό σας χωρίς να συγκρουστείτε, τότε η απόφασή σας θα συνεχίσει να είναι μια μη άριστη επιλογή, γιατί σταθήκατε τυχεροί παρά το ότι πήρατε μια κακή απόφαση.

Αφιερώνουμε μεγάλο μέρος αυτού του βιβλίου στην ανάλυση της αριστοποίησης. Εξηγούμε πώς να αριστοποιούμε και συζητούμε πολλά αποδεικτικά στοιχεία που

► **Ισορροπία** είναι μια ιδιαίτερη κατάσταση όπου όλοι αριστοποιούν ταυτόχρονα, και έτσι κανένας δεν θα είχε προσωπικό όφελος αν άλλαζε την συμπεριφορά του.

► **Εμπειρισμός** είναι μια ανάλυση που χρησιμοποιεί δεδομένα. Οι οικονομολόγοι χρησιμοποιούν δεδομένα για να ελέγξουν θεωρίες και να καθορίσουν τι προκαλεί ότι συμβαίνει στον κόσμο.

1.1

1.2

1.3

1.4

1.5

1.6

Στις περιπτώσεις που οι παράγοντες αποτυγχάνουν να αριστοποιήσουν, η κανονιστική οικονομική ανάλυση μπορεί να τους βοηθήσει να αντιληφθούν τα λάθη τους και να κάνουν καλύτερες επιλογές στο μέλλον.

► Ένας οικονομικός παράγοντας αντιμετωπίζει μια αμοιβαία αντισταθμιστική σχέση όταν πρέπει να θυσιάσει κάτι για να πάρει κάτι άλλο.

► Ο εισοδηματικός περιορισμός δείχνει το σύνολο των πραγμάτων που ένας άνθρωπος μπορεί να επιλέξει να κάνει (ή να αγοράσει) χωρίς να υπερβεί τον προϋπολογισμό του.

υποστηρίζουν τη θεωρία ότι οι οικονομικοί παράγοντες συνήθως αριστοποιούν. Εξετάζουμε επίσης σημαντικές περιπτώσεις όπου η συμπεριφορά παρεκκλίνει από την αριστοποίηση. Στις περιπτώσεις που οι παράγοντες αποτυγχάνουν να αριστοποιήσουν, η κανονιστική οικονομική ανάλυση μπορεί να τους βοηθήσει να αντιληφθούν τα λάθη τους και να κάνουν καλύτερες επιλογές στο μέλλον.

Τέλος, είναι σημαντικό να σημειώσουμε ότι το τι αριστοποιούμε διαφέρει από άνθρωπο σε άνθρωπο και από ομάδα σε ομάδα. Αν και οι περισσότερες επιχειρήσεις προσπαθούν να μεγιστοποιήσουν τα κέρδη τους, οι περισσότεροι οικονομικοί παράγοντες δεν προσπαθούν να μεγιστοποιήσουν μόνο το εισόδημά τους. Αν αυτός ήταν ο στόχος μας, όλοι θα εργαζόμασταν πολύ περισσότερο από 40 ώρες ανά εβδομάδα και θα συνεχίζαμε να εργαζόμαστε και πολύ μετά την ηλικία συνταξιοδότησης. Τα περισσότερα νοικοκυριά προσπαθούν να μεγιστοποιήσουν τη γενικότερη ευημερία τους, η οποία απαιτεί εισόδημα, ελεύθερο χρόνο, υγεία και μια πληθώρα άλλων παραγόντων (όπως για παράδειγμα τα κοινωνικά δίκτυα και ένα αίσθημα σκοπού στη ζωή). Οι περισσότερες κυβερνήσεις προσπαθούν να αριστοποιήσουν ένα σύνθετο μείγμα πολιτικών στόχων. Για τους περισσότερους οικονομικούς παράγοντες, η αριστοποίηση δεν αφορά απλώς το πόσα χρήματα έχουμε.

Αμοιβαία αντισταθμιστικές σχέσεις και εισοδηματικοί περιορισμοί

Για να κατανοήσετε την αριστοποίηση, πρέπει να κατανοήσετε τις αμοιβαία αντισταθμιστικές σχέσεις. Οι **αμοιβαία αντισταθμιστικές σχέσεις** (trade-offs) προκύπτουν όταν πρέπει να θυσιάσετε κάποια οφέλη για να κερδίσετε άλλα. Σκεφτείτε το Facebook. Αν ξοδέψατε μια ώρα στο Facebook, τότε δεν μπορείτε να ξοδέψετε αυτή την ώρα για να κάνετε κάτι άλλο. Για παράδειγμα, δεν μπορείτε να εργαστείτε στις περισσότερες θέσεις μερικής απασχόλησης την ίδια στιγμή που αναβαθμίζετε το προφίλ σας στο Facebook.

Οι οικονομολόγοι χρησιμοποιούμε τον εισοδηματικό περιορισμό για να περιγράψουμε τις αμοιβαία αντισταθμιστικές σχέσεις. Ένας **εισοδηματικός περιορισμός** είναι το σύνολο των πραγμάτων που ένας άνθρωπος μπορεί να επιλέξει να κάνει (ή να αγοράσει) χωρίς να υπερβεί τον προϋπολογισμό του.

Ας εξετάσουμε το παρακάτω παράδειγμα. Ας υποθέσουμε ότι μπορείτε να κάνετε μόνο μία από δύο δραστηριότητες στον ελεύθερο χρόνο σας: να εργαστείτε σε μια θέση μερικής απασχόλησης ή να ασχοληθείτε με το Διαδίκτυο. Ας υποθέσουμε ότι έχετε πέντε ελεύθερες ώρες σε μια μέρα (αφού αφαιρέσουμε τα αναγκαία, όπως για παράδειγμα ύπνος, φαγητό, προσωπική καθαριότητα, μαθήματα, λύση ασκήσεων και μελέτη για εξετάσεις). Θεωρήστε ότι αυτές οι πέντε ελεύθερες ώρες είναι ο προϋπολογισμός του ελεύθερου χρόνου σας. Σε αυτή την περίπτωση ο εισοδηματικός περιορισμός σας θα ήταν:

$$5 \text{ ώρες} = \boxed{\text{Ώρες ενασχόλησης με το Διαδίκτυο}} + \boxed{\text{Ώρες εργασίας σε μια θέση μερικής απασχόλησης.}}$$

Αυτή η εξίσωση εισοδηματικού περιορισμού υπονοεί ότι αντιμετωπίζετε μια σχέση αμοιβαίας αντιστάθμισης. Αν ξοδέψετε μία επιπλέον ώρα ενασχόλησης με το Διαδίκτυο, πρέπει

Προϋπολογισμός	Ώρες ενασχόλησης με το Διαδίκτυο	Ώρες μερικής απασχόλησης
5 ώρες	0 ώρες	5 ώρες
5 ώρες	1 ώρες	4 ώρες
5 ώρες	2 ώρες	3 ώρες
5 ώρες	3 ώρες	2 ώρες
5 ώρες	4 ώρες	1 ώρες
5 ώρες	5 ώρες	0 ώρες

Πηγή 1.2 Πιθανοί τρόποι κατανομής των πέντε ελεύθερων ωρών (μόνο ακέραιοι αριθμοί)

Κάθε σειρά περιγράφει έναν διαφορετικό τρόπο με τον οποίο ένας άνθρωπος θα μπορούσε να καταναίμει πέντε ελεύθερες ώρες, υποθέτοντας ότι ο χρόνος πρέπει να καταναμηθεί μεταξύ ενασχόλησης με το Διαδίκτυο και με τη θέση μερικής απασχόλησης. Για λόγους ευκολίας, ο πίνακας περιγράφει μόνο κατανομές σε ακέραιους αριθμούς.

να ξοδέψετε μία ώρα λιγότερη στη μερική απασχόληση. Παρομοίως, αν ξοδέψετε μία επιπλέον ώρα στη μερική απασχόληση, πρέπει να ξοδέψετε μία ώρα λιγότερη στην ενασχόληση με το Διαδίκτυο. Περισσότερη ενασχόληση με μία δραστηριότητα συνεπάγεται λιγότερη ενασχόληση με την άλλη. Η Πηγή 1.2 μας δείχνει ακριβώς αυτό: μια λίστα με όλους τους τρόπους με τους οποίους θα μπορούσατε να καταναείμετε τις πέντε ελεύθερες ώρες σας.

Οι εισοδηματικοί περιορισμοί είναι χρήσιμα οικονομικά εργαλεία γιατί ποσοτικοποιούν τις σχέσεις αμοιβαίας αντιστάθμισης. Όταν οι οικονομολόγοι εξετάζουμε την επιλογή που αντιμετωπίζει ένας οικονομικός παράγοντας, πρώτα προσιδορίζουμε τον εισοδηματικό περιορισμό.

Κόστος ευκαιρίας

Είμαστε τώρα έτοιμοι να εισαγάγουμε ακόμα ένα κρίσιμο εργαλείο στην εργαλειοθήκη της αριστοποίησης: το κόστος ευκαιρίας. Το παράδειγμά μας για την ενασχόληση με το Διαδίκτυο παρέχει μια απεικόνιση αυτής της έννοιας. Ο χρόνος που ξοδεύουμε στο Διαδίκτυο είναι χρόνος που θα μπορούσαμε να τον είχαμε ξοδέψει με κάποιον άλλον τρόπο: παίζοντας μπάσκετ, κάνοντας τζόκινγκ, ονειροπολώντας, κοιμώμενοι, τηλεφωνώντας σε έναν φίλο, βλέποντας τα e-mail, λύνοντας ασκήσεις, δουλεύοντας σε μια θέση μερικής απασχόλησης κ.ο.κ. Θυσιάζετε εν δυνάμει χρόνο από αυτές τις εναλλακτικές δραστηριότητες όταν ξοδεύετε χρόνο στο Διαδίκτυο (εκτός κι αν χρησιμοποιείτε κρυφά το Facebook, ενώ πληρώνετε για μια δουλειά – σε αυτή την περίπτωση, καλύτερα να μην προσθέσετε το αφεντικό σας στη λίστα των φίλων σας).

Προσπαθήστε να φτιάξετε τη δική σας λίστα από εναλλακτικές δραστηριότητες τις οποίες θυσιάζετε όταν ασχολείστε με το Διαδίκτυο. Σκεφτείτε την καλύτερη εναλλακτική δραστηριότητα και τοποθετήστε τη στην κορυφή της λίστας και συνεχίστε μέχρι να την εξαντλήσετε. Η λίστα σας είναι η απεικόνιση της έννοιας του κόστους ευκαιρίας: μπορείτε είτε να ξοδέψετε μια συγκεκριμένη ώρα της μέρας σας στο Διαδίκτυο είτε σε μια άλλη δραστηριότητα. Στις περισσότερες περιπτώσεις δεν μπορείτε να κάνετε ταυτόχρονα και τα δύο.

Αυτός ο τρόπος αξιολόγησης των σχέσεων αμοιβαίας αντιστάθμισης μπορεί να είναι δύσκολος γιατί υπάρχουν τόσο πολλές επιλογές να αναλογιστούμε. Οι οικονομολόγοι τείνουμε να εστιάζουμε στην καλύτερη εναλλακτική δραστηριότητα. Αναφερόμαστε σε αυτή την καλύτερη εναλλακτική δραστηριότητα ως **κόστος ευκαιρίας**. Αυτό είναι, πρακτικά, αυτό που θυσιάζει ένας που στοχεύει στην αριστοποίηση όταν ασχολείται με το Διαδίκτυο.

Η σημασία του κόστους ευκαιρίας γίνεται ξεκάθαρη μόλις θυμηθούμε ότι οι πόροι είναι περιορισμένοι ή σπάνιοι. Κάθε φορά που κάνουμε κάτι, θυσιάζουμε κάτι άλλο. Όταν ασχολείστε με το Διαδίκτυο για μία ώρα, ο χρόνος ενασχόλησης με μια άλλη δραστηριότητα μειώνεται κατά μία ώρα, αν και ίσως να μην το σκέφτεστε αυτό εκείνη τη στιγμή. Δεν μπορείτε να εκπονείτε μια εργασία εξαμήνου και ταυτόχρονα να ανανεώνετε τη σελίδα σας στο Facebook. Ακόμα κι αν απλώς αναβάλλετε την εργασία του εξαμήνου, κάτι άλλο θα πρέπει να θυσιαστεί όταν έρθει η ώρα να την τελειώσετε. (Ίσως τη μελέτη για την τελική εξέταση στην οικονομική επιστήμη;) Η αριστοποίηση απαιτεί να λάβετε υπόψη σας το κόστος ευκαιρίας για καθετί που κάνετε. Στην ουσία, κάποιος που στοχεύει στην αριστοποίηση πάντα σκέφτεται πώς αλλιώς θα μπορούσε να χρησιμοποιεί τους περιορισμένους πόρους του.

Ας σκεφτούμε ένα άλλο παράδειγμα για να κατανοήσουμε την έννοια. Υποθέστε ότι η οικογένειά σας θα πάει ταξίδι κατά τη διάρκεια των διακοπών του Πάσχα. Οι επιλογές σας είναι μια κρουαζιέρα στην Καραϊβική, ένα ταξίδι στο Μαϊάμι ή ένα ταξίδι στο Λος Άντζελες. (Υποθέστε ότι και τα τρία έχουν το ίδιο χρηματικό κόστος και την ίδια χρονική διάρκεια.) Αν η πρώτη σας επιλογή είναι η κρουαζιέρα και η δεύτερη επιλογή σας είναι το Μαϊάμι, τότε το κόστος ευκαιρίας σας για την επιλογή της κρουαζιέρας είναι το ταξίδι στο Μαϊάμι.

Η έννοια του κόστους ευκαιρίας έχει εφαρμογή σε όλους τους πόρους και όχι μόνο στον χρονικό προϋπολογισμό των είκοσι τεσσάρων ωρών κάθε ημέρας. Υποθέστε ότι

► **Κόστος ευκαιρίας** είναι η καλύτερη εναλλακτική χρήση ενός πόρου.

ένας ξυλουργός έχει ένα όμορφο κομμάτι σφενδάμης που μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την παραγωγή ενός γλυπτού ή ενός μπολ ή μιας κορνίζας. (Υποθέστε ότι και τα τρία απαιτούν την ίδια ποσότητα ξύλου και την ίδια ποσότητα χρόνου.) Αν η πρώτη επιλογή του ξυλουργού είναι το γλυπτό και η δεύτερη το μπολ, τότε το μπολ είναι το κόστος ευκαιρίας της παραγωγής του γλυπτού.

Αποδίδοντας χρηματική αξία στο κόστος ευκαιρίας. Οι οικονομολόγοι μερικές φορές προσπαθούμε να αποδώσουμε χρηματική αξία στο κόστος ευκαιρίας. Μετατρέποντας τα κέρδη και το κόστος σε νομισματικές μονάδες, όπως π.χ. δολάρια ή γιεν, διευκολύνεται η ανάλυση. Ένας τρόπος για να υπολογίσετε τη χρηματική αξία μίας ώρας του ελεύθερου χρόνου σας είναι να αναλύσετε τις συνέπειες του να βρείτε μια νέα εργασία μερικής απασχόλησης ή να εργαστείτε επιπλέον ώρες σε αυτήν που ήδη έχετε.

Το κόστος ευκαιρίας του χρόνου σας είναι, τουλάχιστον, το καθαρό κέρδος που θα είχατε κερδίσει από μια εργασία (υποθέτοντας ότι μπορείτε να βρείτε κάποια που ταιριάζει με το πρόγραμμά σας). Να γιατί. Μια εργασία μερικής απασχόλησης είναι ένα μόνο πράγμα στη μακριά λίστα εναλλακτικών της ενασχόλησης με το Διαδίκτυο. Αν η εργασία μερικής απασχόλησης βρίσκεται στην κορυφή της λίστας, τότε είναι η καλύτερη εναλλακτική και η εργασία μερικής απασχόλησης είναι το κόστος ευκαιρίας της ενασχόλησης με το Διαδίκτυο. Τι συμβαίνει όταν η εργασία μερικής απασχόλησης δεν βρίσκεται στην κορυφή της λίστας και συνεπώς δεν είναι η καλύτερη εναλλακτική; Τότε η καλύτερη εναλλακτική είναι ακόμα καλύτερη από την εργασία μερικής απασχόλησης κι έτσι η καλύτερη εναλλακτική αξίζει περισσότερο από την εργασία μερικής απασχόλησης. Για να συνοψίσουμε, το κόστος ευκαιρίας είναι είτε το καθαρό κέρδος μιας εργασίας μερικής απασχόλησης είτε μια αξία που είναι ακόμα μεγαλύτερη από αυτό.

Για να μετατρέψουμε αυτές τις έννοιες σε κάτι ποσοτικό, βοηθά να σημειώσουμε ότι ο διάμεσος μισθός για τους αμερικανούς εργάτες ηλικίας 16-24 ετών ήταν \$11.35 ανά ώρα το 2013 – αυτά τα δεδομένα προέρχονται από την Αμερικανική Στατιστική Υπηρεσία για την Εργασία. Παρ' όλα αυτά, μια εργασία έχει πολλά χαρακτηριστικά εκτός από τον μισθό που παρέχει, όπως δυσάρεστα καθήκοντα (π.χ. να είσαι ευγενικός με τους ενοχλητικούς πελάτες), εκπαίδευση, φιλικό ή όχι συνάδελφοι και «χτίσιμο» του βιογραφικού.

Αν αγνοήσουμε αυτά τα χαρακτηριστικά που δεν σχετίζονται με τον μισθό, το ωριαίο κέρδος της εργασίας είναι απλά το ωρομίσθιο (μείον τους φόρους). Από την άλλη πλευρά, αν τα θετικά και αρνητικά χαρακτηριστικά που δεν σχετίζονται με τον μισθό δεν ακυρώνουν το ένα το άλλο, ο υπολογισμός είναι πολύ δυσκολότερος. Για λόγους ευκολίας, θα εστιάσουμε μόνο στον καθαρό μισθό στην ανάλυση που ακολουθεί – περίπου \$10 ανά ώρα για τους νέους εργάτες – αλλά συστήνουμε να έχετε στο μυαλό σας όλες τις συνέπειες που πηγάζουν από μια εργασία και που δεν έχουν σχέση με τον μισθό.

Ανάλυση κόστους-οφέλους

Ας χρησιμοποιήσουμε το κόστος ευκαιρίας για να λύσουμε ένα πρόβλημα αριστοποίησης. Συγκεκριμένα, θέλουμε να συγκρίνουμε ένα σύνολο εφικτών εναλλακτικών και να διαλέξουμε την καλύτερη. Οι οικονομολόγοι ονομάζουμε αυτή τη διαδικασία *ανάλυση κόστους-οφέλους*. Η **ανάλυση κόστους-οφέλους** είναι ένας υπολογισμός που προσθέτει τα κόστη και τα οφέλη χρησιμοποιώντας μια κοινή μονάδα μέτρησης, π.χ. δολάρια. Χρησιμοποιείται για να αναγνωρίσει την εναλλακτική που έχει το μεγαλύτερο καθαρό κέρδος, το οποίο ισούται με τα κέρδη μείον τα κόστη.

Για να δείτε αυτές τις ιδέες σε δράση, υποθέστε ότι εσείς κι ένας φίλος σας πηγαίνετε από τη Βοστώνη στο Μαϊάμι Μπιτς για τις διακοπές του Πάσχα. Το μόνο ερώτημα είναι αν θα πάτε με το αυτοκίνητο ή με το αεροπλάνο. Ο φίλος σας θεωρεί ότι θα πρέπει να πάτε με το αυτοκίνητο γιατί, μοιράζοντας το κόστος ενοικίασης του αυτοκινήτου και της βενζίνης, «θα κοστίζει μόνο \$200 στον καθέναν». Προσπαθεί να σφραγίσει τη συμφωνία τονίζοντας ότι «αυτό είναι πολύ καλύτερο από ένα \$300 αεροπορικό εισιτήριο».

Για να αναλύσετε αυτό το πρόβλημα χρησιμοποιώντας την ανάλυση κόστους-οφέλους,

► Η **ανάλυση κόστους-οφέλους** είναι ένας υπολογισμός που προσθέτει τα κόστη και τα οφέλη χρησιμοποιώντας μια κοινή μονάδα μέτρησης, π.χ. δολάρια.

πρέπει να κάνετε μια λίστα με όλα τα κόστη και τα οφέλη του αυτοκινήτου σε σχέση με την εναλλακτική του αεροπλάνου. Στη συνέχεια πρέπει να μετατρέψετε αυτά τα κόστη και τα οφέλη σε μια κοινή μονάδα μέτρησης.

Από την πλευρά των κερδών, με το αυτοκίνητο εξοικονομείτε \$100 – τη διαφορά μεταξύ των \$200 του αυτοκινήτου και των \$300 του αεροπορικού εισιτηρίου. Από την πλευρά του κόστους, το αυτοκίνητο σας κοστίζει σαράντα επιπλέον ώρες – τη διαφορά μεταξύ των πενήντα ωρών που χρειάζεστε με το αυτοκίνητο για ένα ταξίδι μετ’ επιστροφής και των δέκα ωρών περίπου με το αεροπλάνο για την ίδια διαδρομή. Το κόστος του αυτοκινήτου είναι οι σαράντα επιπλέον ώρες του ταξιδιού.

Αλλά ακόμα δεν ξέρουμε αν το αυτοκίνητο είναι καλή ή κακή ιδέα, γιατί ακόμα δεν έχουμε μετατρέψει τα κόστη και τα οφέλη σε κοινές μονάδες. Υποθέστε ότι το κόστος ευκαιρίας του χρόνου σας είναι \$10/ώρα (ελαφρώς μικρότερο από τον διάμεσο μισθό των αμερικανών εργατών ηλικίας 16-24). Αυτή είναι η αξία του χρόνου σας. Τότε, το καθαρό κέρδος του αυτοκινήτου σε σχέση με το αεροπλάνο είναι:

$$(\$100 \text{ εξοικονόμηση κόστους}) - (40 \text{ ώρες ταξιδιού επιπλέον}) \times (\$10/\text{ώρα}) \\ = \$100 - \$400 = - \$300$$

Συνεπώς, το καθαρό κέρδος του αυτοκινήτου είναι συντριπτικά αρνητικό. Κάποιος που στοχεύει στην αριστοποίηση θα διάλεγε το αεροπλάνο.

Η απόφασή σας να ταξιδέψετε στο Μαϊάμι είναι ένα απλό παράδειγμα της ανάλυσης κόστους-οφέλους, η οποία είναι ένα εξαιρετικό εργαλείο για να ανάγει τα πάντα σε ένα καθαρό κέρδος δολαρίων. Αυτό το βιβλίο θα σας καθοδηγήσει έτσι ώστε να κάνετε τέτοιους υπολογισμούς. Αν επιλέγετε ποιο σπίτι θα αγοράσετε, τι δουλειά θα κάνετε ή αν η δημόσια ασφάλιση υγείας θα πρέπει να πληρώνει για μεταμοσχεύσεις καρδιάς, η ανάλυση κόστους-οφέλους μπορεί να βοηθήσει. Οι οικονομολόγοι δεν είναι δημοφιλείς για το ότι προβαίνουν σε τέτοιου είδους «ψυχρούς» υπολογισμούς, αλλά σε κάθε περίπτωση είναι χρήσιμο να είμαστε σε θέση να αναλύουμε ποσοτικά δύσκολες αποφάσεις.

Για έναν οικονομολόγο, η ανάλυση κόστους-οφέλους και η αριστοποίηση είναι το ίδιο πράγμα. Όταν διαλέγεις την επιλογή με τα μεγαλύτερα δυνατά κέρδη – κέρδη μείον κόστη – αριστοποιείς. Έτσι, η ανάλυση κόστους-οφέλους είναι χρήσιμη για την κανονιστική οικονομική ανάλυση. Επιτρέπει σε έναν οικονομολόγο να καθορίσει τι πρέπει να κάνει ένα άτομο ή μια κοινωνία. Η ανάλυση κόστους-οφέλους οδηγεί, επίσης, σε πολλά χρήσιμα διορθωτικά συμπεράσματα στη θετική οικονομική. Στις περισσότερες περιπτώσεις η ανάλυση κόστους-οφέλους προβλέπει με επιτυχία τις επιλογές που κάνουν πραγματικοί καταναλωτές.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗΣ

Ερώτηση:

Είναι το Facebook δωρεάν;

Μπορούμε τώρα να επιστρέψουμε στο ερώτημα που θέσαμε στην αρχή του κεφαλαίου. Μέχρι στιγμής μάθατε ότι το Facebook έχει κόστος ευκαιρίας – την καλύτερη εναλλακτική χρήση του χρόνου σας. Τώρα θα υπολογίσουμε αυτό το κόστος. Για να το κάνουμε αυτό, θα χρειαστούμε μερικά δεδομένα. Κάθε φορά που συναντάτε μια υποενότητα σε αυτό το εγχειρίδιο με τίτλο «Οικονομικό παράδειγμα τεκμηρίωσης», θα γνωρίζετε ότι χρησιμοποιούμε δεδομένα για να αναλύσουμε ένα οικονομικό ερώτημα.

Το 2013, οι χρήστες του Διαδικτύου παγκοσμίως ξόδεψαν στο Facebook 250 εκατομμύρια ώρες την ημέρα. Σε ατομική βάση, καθένας από τους σχεδόν 1 δισεκατομμύριο χρήστες του Facebook αφιέρωσε κατά μέσο όρο 15 λεπτά την ημέρα στην ιστοσελίδα. Οι φοιτητές χρησιμοποίησαν το Facebook πιο εντατικά. Ο μέσος φοιτητής ξόδεψε περίπου 1 ώρα την ημέρα στο Facebook.

Υπολογίζουμε ότι ο χρόνος που ξοδεύεται παγκοσμίως στο Facebook έχει ένα μέσο κόστος ευκαιρίας \$5 ανά ώρα. Προχωρήσαμε σ' αυτή την εκτίμηση με έναν κατά προσέγγιση υπολογισμό που εξήγαγε τον μέσο όρο του κόστους ευκαιρίας για κάθε χρήστη του Facebook.

Να πώς κάναμε τον υπολογισμό. Αρχικά, υποθέσαμε ότι οι χρήστες στον ανεπτυγμένο κόσμο –ο οποίος αντιπροσωπεύει πλούσιες χώρες, όπως η Γαλλία, η Ιαπωνία και οι Ηνωμένες Πολιτείες– έχουν ένα κόστος ευκαιρίας \$9 ανά ώρα, το οποίο είναι ο συνηθισμένος ελάχιστος μισθός μιας αναπτυγμένης χώρας. Οι εργοδότες είναι υποχρεωμένοι από τον νόμο να πληρώνουν τουλάχιστον τον ελάχιστο μισθό και οι περισσότεροι εργαζόμενοι στις αναπτυγμένες χώρες πληρώνονται πολύ περισσότερο από αυτόν. Ακόμα και οι άνθρωποι που επιλέγουν να μη δουλέψουν εκτιμούν τον χρόνο τους, καθώς μπορεί να χρησιμοποιηθεί για πολλά καλά πράγματα, όπως π.χ. ύπνος, γραπτά μηνύματα, ραντεβού, μελέτη, ηλεκτρονικά παιχνίδια και ταινίες. Είναι λογικό να μαντέψουμε ότι αυτοί οι μη εργαζόμενοι –για παράδειγμα οι φοιτητές– θα έχουν επίσης ένα κόστος ευκαιρίας τουλάχιστον του ελάχιστου μισθού.

Στη συνέχεια, υποθέτουμε ότι οι χρήστες του Facebook στον αναπτυσσόμενο κόσμο –ο οποίος αντιπροσωπεύει όλες τις χώρες εκτός από τις αναπτυγμένες– έχουν ένα συγκριτικά χαμηλότερο κόστος ευκαιρίας του χρόνου. Υποθέτουμε ότι οι χρήστες του Facebook στις αναπτυσσόμενες χώρες έχουν ένα κόστος ευκαιρίας του \$1 ανά ώρα – για παράδειγμα, οι ευκαιρίες τους για δουλειά είναι πολύ λιγότερο ευνοϊκές σε σχέση με αυτές στον αναπτυγμένο κόσμο.

Για να αξιολογήσετε πόσο ευλογοφανείς είναι αυτοί οι υπολογισμοί, αναρωτηθείτε: «Πόσο θα έπρεπε κάποιος να σας πληρώσει για να αφαιρέσει μία ώρα από τον ελεύθερο χρόνο σας;». Η απάντησή σας είναι πιο κοντά στον υπολογισμό μας για τον αναπτυγμένο κόσμο (\$9/ώρα) ή τον αναπτυσσόμενο (\$1/ώρα);

Οι μισοί περίπου από τους χρήστες του Facebook κατοικούν σε αναπτυγμένες χώρες και οι άλλοι μισοί σε αναπτυσσόμενες, κι έτσι, σύμφωνα με τις υποθέσεις μας, το μέσο κόστος ευκαιρίας είναι $(1/2) \times \$9 + (1/2) \times \$1 = \$5$ ανά ώρα. Αντίστοιχα, το συνολικό κόστος ευκαιρίας του χρόνου που ξοδεύεται στο Facebook υπολογίζεται πολλαπλασιάζοντας τον συνολικό αριθμό ωρών που ξοδεύεται στο Facebook κάθε ημέρα με το μέσο κόστος ευκαιρίας του χρόνου ανά ώρα:

$$\left(\frac{250 \text{ εκατομμύρια ώρες}}{\text{ημέρα}} \right) \left(\frac{\$5}{\text{ώρα}} \right) = \left(\frac{\$1.25 \text{ δισεκατομμύρια}}{\text{ημέρα}} \right)$$

Πολλαπλασιάζοντας αυτό με 365 ημέρες τον χρόνο αποφέρει ένα ετήσιο κόστος ευκαιρίας πάνω από \$450 δισεκατομμύρια. Αυτό είναι μια εκτίμηση του κόστους του Facebook. Όπως είδατε, αυτό είναι μόνο ένας χονδρικός υπολογισμός, αφού δεν μπορούμε άμεσα να παρατηρήσουμε το κόστος ευκαιρίας του προσωπικού χρόνου κάθε ατόμου.

Μπορούμε επίσης να αντιμετωπίσουμε αυτό τον υπολογισμό με έναν άλλον τρόπο. Αν οι άνθρωποι αντικαθιστούσαν τον χρόνο τους στο Facebook με μια εργασία με μέση πληρωμή τα \$5 ανά ώρα, η παγκόσμια οικονομία θα είχε αυξήσει την οικονομική παραγωγή το 2013 κατά περίπου \$450 δισεκατομμύρια περισσότερα. Το ποσό αυτό είναι μεγαλύτερο από την ετήσια οικονομική παραγωγή της Αυστρίας.

Τέλος, μπορούμε επίσης να υπολογίσουμε το κόστος ευκαιρίας ενός τυπικού αμερικανού φοιτητή ο οποίος ξοδεύει μία ώρα την ημέρα στο Facebook. Αν υποθέσουμε

ότι το κόστος ευκαιρίας αυτού του φοιτητή ισούται με \$10 ανά ώρα, τότε το κόστος ευκαιρίας είναι \$3.650 ανά έτος.

$$(\$10/\text{ώρα}) \times (365 \text{ ώρες}/\text{έτος}) = \$3.650 \text{ ετησίως}$$

Διαλέξαμε τα \$10 ανά ώρα ως κόστος ευκαιρίας, μιας και ο διάμεσος μεικτός μισθός ενός αμερικανού εργαζομένου ηλικίας 16-24 ετών ήταν \$11.35 ανά ώρα το 2013, και εργαζόμενοι με τόσο χαμηλό μισθό δεν πληρώνουν μεγάλους φόρους.

Μέχρι στιγμής διεξήγαμε μια θετική οικονομική ανάλυση, περιγράφοντας τη συχνότητα χρήσης του Facebook και τις σχέσεις αμοιβαίας αντιστάθμισης που συνεπάγεται αυτή η χρήση. Παρ' όλα αυτά, η ανάλυση αυτή δεν απαντά στο σχετικό ερώτημα: Το Facebook και τα υπόλοιπα κοινωνικά δίκτυα αξίζουν τον κόπο; Είδαμε ότι ο χρόνος που ξοδεύεται σε αυτές τις σελίδες είναι ακριβός γιατί έχει αξιόλογες εναλλακτικές χρήσεις. Αλλά οι χρήστες του Facebook έχουν ουσιαστικά οφέλη που είναι ικανά να δικαιολογήσουν αυτή την κατανομή του χρόνου. Για παράδειγμα, οι σελίδες κοινωνικής δικτύωσης κρατάνε κάποιον ενημερωμένο για τις δραστηριότητες των φίλων και της οικογένειάς του. Διευκολύνουν τη δημιουργία νέων φιλικών σχέσεων και γενικά νέων σχέσεων. Επιπλέον, το Facebook και οι άλλες παρόμοιες σελίδες προσφέρουν διασκέδαση.

Επειδή δεν μπορούμε εύκολα να ποσοτικοποιήσουμε αυτά τα οφέλη, θα αφήσουμε αυτή την ανάλυση σε εσάς. Οι οικονομολόγοι δεν θα σας πούνε τι να κάνετε, αλλά θα σας βοηθήσουν να αναγνωρίσετε τις σχέσεις αμοιβαίας αντιστάθμισης στις αποφάσεις σας. Ένας οικονομολόγος θα συνόψιζε την κανονιστική ερώτηση με την οποία ασχολούμαστε ως εξής:

Αν υποθέσουμε ότι υπάρχει ένα κόστος ευκαιρίας των \$10 ανά ώρα, το κόστος ευκαιρίας της χρήσης του Facebook για μία ώρα κάθε ημέρα είναι \$3.650 ετησίως. Τα πλεονεκτήματα που κερδίζει κανείς από το Facebook υπερβαίνουν αυτό το κόστος ευκαιρίας;

Πηγή 1.3 Τι θα μπορούσατε να αγοράσετε με \$3.650;

Όλοι θα βρίσκαμε έναν διαφορετικό τρόπο για να ξοδέψουμε τα \$3.650. Η διπλανή λίστα παρουσιάζει ένα εφικτό καλάθι αγαθών και υπηρεσιών. Ας σημειώσουμε ότι αυτή η λίστα περιλαμβάνει μόνο τα χρηματικά κόστη. Μια ολοκληρωμένη οικονομική ανάλυση θα περιλάμβανε επίσης το κόστος ευκαιρίας του χρόνου που θα απαιτούνταν για να τα καταναλώσουμε.

	Κόστος μονάδας	Αριθμός μονάδων	Συνολικό κόστος
Καπουτσίνο στα Starbucks	\$4	52 φλιτζάνια	\$208
iPhone	\$400	1	\$400
Ταξίδι μετ' επιστροφής Νέα Υόρκη-Παρίσι	\$1,000	1	\$1,000
Ξενοδοχείο στο Παρίσι	\$250	4 νύχτες	\$1,000
Ταξίδι μετ' επιστροφής Νέα Υόρκη-Παρθένες Νήσοι	\$300	1	\$300
Ξενοδοχείο στις Παρθένες Νήσους	\$180	4 νύχτες	\$720
11 εφαρμογές iPhone	\$2	11	\$22
Σύνολο			\$3,650

Οι οικονομολόγοι δεν θέλουν να επιβάλλουν τις προτιμήσεις τους στους άλλους ανθρώπους. Για τον οικονομολόγο, οι άνθρωποι που λαμβάνουν μεγάλα οφέλη από την εκτεταμένη χρήση του Facebook πρέπει να συνεχίσουν να κάνουν ακριβώς αυτό. Οι οικονομολόγοι δεν υπαγορεύουν επιλογές. Αντίθετα, θέλουν οι οικονομικοί παράγοντες να αναγνωρίζουν τις εν δυνάμει σχέσεις αμοιβαίας αντιστάθμισης που δημιουργούνται. Οι οικονομολόγοι ενδιαφέρονται να βοηθούν τους ανθρώπους να χρησιμοποιούν με τον καλύτερο τρόπο τους σπάνιους πόρους, όπως π.χ. προϋπολογισμοί χρημάτων και χρόνου. Σε πολλές περιπτώσεις, οι άνθρωποι ήδη χρησιμοποιούν με τον καλύτερο τρόπο τους πόρους τους. Περιστασιακά, παρ' όλα αυτά, η οικονομική λογική μπορεί να βοηθήσει τους ανθρώπους να κάνουν καλύτερες επιλογές.

Ερώτηση

Είναι το Facebook δωρεάν;

Απάντηση

Όχι. Το κόστος ευκαιρίας του Facebook για το 2013 ήταν \$450 δισεκατομμύρια.

Δεδομένα

Χρήση των στατιστικών στοιχείων του Facebook, που το ίδιο παρέχει.

Προειδοποίηση

Μπορούμε να προβούμε σε έναν χονδρικό μόνο υπολογισμό του κόστους ευκαιρίας για το 1 δισεκατομμύριο χρήστες του Facebook παγκοσμίως.

1.4 Η δεύτερη αρχή της οικονομικής επιστήμης: Ισορροπία

Στις περισσότερες οικονομικές συνθήκες, δεν είστε μόνο εσείς που προσπαθείτε να αριστοποιήσετε. Η συμπεριφορά άλλων ανθρώπων θα επηρεάσει το τι τελικά θα αποφασίσετε. Οι οικονομολόγοι αντιλαμβανόμαστε τον κόσμο ως μια ομάδα οικονομικών παραγόντων που αλληλεπιδρούν και επηρεάζουμε ο ένας τις προσπάθειες του άλλου για αριστοποίηση. Θυμηθείτε ότι η *ισορροπία* είναι εκείνη η ιδιαίτερη κατάσταση όπου όλοι αριστοποιούν και έτσι κανένας δεν επωφελείται προσωπικά αλλάζοντας τη συμπεριφορά του.

Μια σημαντική διευκρίνιση πρέπει να συνοδέψει αυτό τον ορισμό. Όταν λέμε ότι κανένας δεν θα επωφελούνταν προσωπικά αλλάζοντας τη συμπεριφορά του, εννοούμε ότι κανένας δεν πιστεύει ότι θα επωφελούνταν από μια τέτοια αλλαγή. Στην ισορροπία, όλοι οι οικονομικοί παράγοντες προβαίνουν στις καλύτερες εφικτές επιλογές, λαμβάνοντας υπόψη τους όλες τις πληροφορίες που έχουν, συμπεριλαμβανομένων των πεποιθήσεών τους για τη συμπεριφορά των άλλων. Θα μπορούσαμε να επαναδιατυπώσουμε τον ορισμό λέγοντας ότι στην ισορροπία κανένας δεν εκτιμά ότι θα επωφεληθεί αν αλλάξει τη συμπεριφορά του.

Για μια πιο διαισθητική κατανόηση της έννοιας της ισορροπίας, αναλογισθείτε τις ουρές στα συνηθισμένα ταμεία στο σουπερμάρκετ της γειτονιάς σας (αγνοώντας τα ταμεία-express). Αν κάποιο ταμείο έχει μικρότερη ουρά από τα άλλα, όσοι αριστοποιούν θα επιλέξουν αυτό. Αν ένα ταμείο έχει μεγαλύτερη ουρά από τα άλλα, όσοι αριστοποιούν θα το αποφύγουν. Έτσι, τα ταμεία με τις μικρές ουρές θα προσελκύσουν πελάτες, ενώ τα ταμεία με τις μεγάλες ουρές θα τους απωθήσουν. Και δεν είναι μόνο η ουρά του ταμείου που μετράει. Διαλέγετε ουρά εκτιμώντας ποιο ταμείο θα κινηθεί γρηγορότερα απ' όσα μπορείτε να δείτε, συμπεριλαμβανομένου του αριθμού τεμαχίων που υπάρχουν στο καλάθι κάθε ατόμου. Οι οικονομολόγοι ισχυριζόμαστε ότι στην ισορροπία όλα τα ταμεία θα έχουν πάνω κάτω τον ίδιο χρόνο αναμονής. Όταν οι χρόνοι αναμονής αναμένεται να είναι

► Στην ισορροπία, όλοι αριστοποιούν συγχρόνως και έτσι κανένας δεν επωφελείται προσωπικά αλλάζοντας τη συμπεριφορά του.

οι ίδιοι, κανένας καταναλωτής δεν έχει κίνητρο να αλλάξει ταμείο. Με άλλα λόγια, κανένας δεν εκτιμά ότι θα επωφεληθεί με το να αλλάξει τη συμπεριφορά του.

Σκεφτείτε ένα άλλο παράδειγμα. Υποθέστε ότι η τιμή αγοράς της βενζίνης είναι \$3/γαλόνι και ότι η αγορά βενζίνης είναι σε ισορροπία. Τρεις συνθήκες πρέπει να πληρούνται.

1. Η ποσότητα της βενζίνης που παράγεται από τους πωλητές –πετρελαϊκές εταιρείες– θα ισούται με την ποσότητα βενζίνης που αγοράζουν οι καταναλωτές.
2. Οι πετρελαϊκές εταιρείες θα εκμεταλλεύονται μόνο πετρελαιοπηγές απ' όπου μπορούν να εξάγουν πετρέλαιο και να παράγουν βενζίνη με κόστος μικρότερο της τιμής αγοράς της βενζίνης: \$3/ γαλόνι.
3. Οι αγοραστές της βενζίνης θα τη χρησιμοποιούν μόνο για δραστηριότητες που αξίζουν τουλάχιστον \$3/γαλόνι –όπως το να οδηγήσουν για να πάνε στον γάμο του καλύτερου τους φίλου– και δεν θα τη χρησιμοποιήσουν για δραστηριότητες που αξίζουν λιγότερο από \$3/γαλόνι – όπως το να επισκεφτούν όχι και τόσο αγαπητούς συγγενείς. Όταν οι τιμές της βενζίνης ανεβαίνουν, ποιο μέλος της οικογένειας άραγε δεν θα τα καταφέρει να παραστεί στο γιορτινό τραπέζι;

Στην ισορροπία, τόσο οι αγοραστές όσο και οι πωλητές της βενζίνης αριστοποιούν, δεδομένης της τιμής της βενζίνης. Κανένας δεν θα επωφελούνταν αν άλλαζε τη συμπεριφορά του.

Σε αυτό το βιβλίο, συχνά μελετούμε τη συμπεριφορά ομάδων. Μια ομάδα μπορεί να αποτελείται από δύο παίκτες του σκάκι ή από τριάντα συμμετέχοντες σε μια δημοπρασία στο eBay ή από εκατομμύρια επενδυτές που αγοράζουν και πωλούν μετοχές στο χρηματιστήριο της Νέας Υόρκης ή από δισεκατομμύρια νοικοκυριά που αγοράζουν βενζίνη για να τροφοδοτήσουν τα τρακτέρ, τα φορτηγά, τα μοτοποδήλατα, τις μηχανές και τα αυτοκίνητά τους. Σε όλες αυτές τις περιπτώσεις, μελετούμε την ισορροπία που προκύπτει όταν όλοι αυτοί οι οικονομικοί παράγοντες αλληλεπιδρούν. Με άλλα λόγια, εξετάζουμε τέτοιες καταστάσεις κάνοντας την υπόθεση ότι όλοι συνεχώς και ταυτόχρονα αριστοποιούν – για παράδειγμα, σε κάθε κίνηση σε ένα παιχνίδι σκάκι και κατά τη διάρκεια κάθε ανταλλαγής στο χρηματιστήριο της Νέας Υόρκης. Οι οικονομολόγοι πιστεύουμε ότι αυτή η ανάλυση ισορροπίας αποτελεί μια καλή περιγραφή του τι πραγματικά συμβαίνει όταν οι άνθρωποι αλληλεπιδρούν.

Το πρόβλημα του δωρεάν χρήστη ή «τζαμπατζή» (free-rider)

Ας χρησιμοποιήσουμε την έννοια της ισορροπίας για να αναλύσουμε ένα οικονομικό πρόβλημα που ίσως να σας ενδιαφέρει: συγκάτοικοι. Υποθέστε ότι 5 συγκάτοικοι διαμένουν σε ένα ενοικιασμένο σπίτι. Οι συγκάτοικοι μπορούν να ξοδέψουν μέρος του ελεύθερου χρόνου τους συνεισφέροντας στη γενική ευημερία της ομάδας, πετώντας τα άδεια κουτιά της πίτσας και των αναψυκτικών και γενικά καθαρίζοντας πίσω τους. Ή μπορούν να περάσουν όλο τον ελεύθερο χρόνο τους σε δραστηριότητες που θα ωφελήσουν μόνο τους ίδιους – για παράδειγμα παρακολουθώντας βίντεο στο YouTube ή ακούγοντας Pandora.

Θα ήταν ωφέλιμο για την ομάδα αν όλοι βοηθούσαν από λίγο στο καθάρισμα. Αλλά καθένας από τους πέντε συγκατοίκους έχει ένα κίνητρο για να αφήσει το καθάρισμα στους άλλους. Αν ένας συγκάτοικος ξοδεύει 30 λεπτά για το πλύσιμο των πιάτων, όλοι οι άλλοι συγκάτοικοι ωφελούνται χωρίς καν να σηκώσουν το μικρό τους δαχτυλάκι. Κατά συνέπεια, τα νοικιασμένα σπίτια με πολλούς συγκατοίκους είναι συχνά εντελώς ακατάστατα.

Οι τεμπέληδες συγκάτοικοι είναι ένα παράδειγμα αυτού που οι οικονομολόγοι ονομάζουμε το πρόβλημα του τζαμπατζή. Οι περισσότεροι άνθρωποι θέλουν κάποιος άλλος να βγάλει το φίδι από την τρύπα. Θα θέλαμε να ήμασταν οι τζαμπατζήδες που δεν συνεισφέρουν τίποτα, αλλά ωφελούνται έτσι και αλλιώς από τις επενδύσεις που κάνουν οι άλλοι.

Μερικές φορές, οι τζαμπατζήδες τα καταφέρνουν. Όταν υπάρχουν πολύ λίγοι τζαμπατζήδες και πολλοί άνθρωποι που συνεισφέρουν, οι τζαμπατζήδες μπορεί να περάσουν απαρατήρητοι. Για παράδειγμα, ένα μικρός αριθμός ανθρώπων χρησιμοποιεί τα μέσα μαζικής μεταφοράς χωρίς να καταβάλλει το αντίστοιχο αντίτιμο. Αυτοί που πηδούν πάνω από τα εκδοτήρια εισιτηρίων είναι μια τόσο μικρή ομάδα, που δεν βάζουν σε κίνδυνο το

σύστημα του υπόγειου σιδηρόδρομου. Αλλά αν όλοι άρχιζαν να πηδούν πάνω από τα εκδοτήρια, ο υπόγειος σύντομα θα ξέμενε από χρήματα.

Στον υπόγειο, η άνοδος χωρίς εισιτήριο αποθαρρύνεται από τις περιπολίες των security. Σε ομάδες συγκατοίκων, οι τζαμπατζήδες αποθαρρύνονται από την κοινωνική πίεση. Ακόμα και με αυτές τις τεχνικές «τιμωρίας», οι τζαμπατζήδες αποτελούν μερικές φορές πρόβλημα γιατί δεν είναι εύκολο να πιάσεις έναν τζαμπατζή επ' αυτοφώρω. Είναι πιθανό να παρακάμψει το εκδοτήριο σε έναν ήσυχο σταθμό του υπογείου. Είναι εύκολο να αφήσει ψίχουλα στον καναπέ όταν δεν τον βλέπει κανείς.

Τα ιδιωτικά συμφέροντα των ανθρώπων συχνά δεν είναι εναρμονισμένα με το δημόσιο συμφέρον. Το να παρακάμπτετε το εκδοτήριο είναι πιο φθηνό από το να πληρώνετε το εισιτήριο του υπόγειου. Το να παρακολουθείτε το YouTube είναι πιο διασκεδαστικό από το να καθαρίζετε τα απομεινάρια από το χθεσινοβραδινό πάρτι. Η ανάλυση ισορροπίας μάς βοηθά να προβλέψουμε τη συμπεριφορά ομάδων ανθρώπων και να κατανοήσουμε γιατί προκύπτει το πρόβλημα του τζαμπατζή. Οι άνθρωποι μερικές φορές επιδιώκουν τα προσωπικά τους συμφέροντα και δεν συνεισφέρουν εκουσίως για το δημόσιο συμφέρον. Δυστυχώς, οι ανιδιοτελείς πράξεις –όπως αυτές ενός ήρωα πολέμου– είναι σπάνιες, ενώ οι ιδιοτελείς πράξεις είναι πιο συνηθισμένες. Όταν οι άνθρωποι δρουν στο πλαίσιο μιας ομάδας, κάθε μέλος της ομάδας είναι πιθανό να κάνει ό,τι είναι καλύτερο για αυτό, αντί να ενεργήσει με έναν τρόπο που θα αριστοποιούσε την ευημερία ολόκληρης της ομάδας.

Η ανάλυση ισορροπίας μάς βοηθά να σχεδιάσουμε ειδικούς θεσμούς –όπως οικονομικές συμβάσεις– που μειώνουν ή ακόμα και εξαλείφουν το πρόβλημα του τζαμπατζή. Για παράδειγμα, τι θα συνέβαινε στην ομάδα των συγκατοίκων αν όλοι αποφάσιζαν να πληρώνουν \$5 εβδομαδιαίως ώστε να προσλάβουν μια καθαρίστρια; Θα ήταν ευκολότερο να επιβάλλεις εβδομαδιαίες πληρωμές των \$5 από το να επιτηρείς τη συμμόρφωση ακολουθώντας τον κανόνα «καθάρισε όσα εσύ κάνεις, ακόμα και αν κανένας δεν είναι εκεί για να σε δει να το κάνεις». Τα ψίχουλα της πίτσας δεν έχουν ταμπελίτσες με όνομα. Έτσι, η ανάλυση ισορροπίας εξηγεί γιατί τα άτομα συχνά αποτυγχάνουν να υπηρετήσουν το συμφέρον της ομάδας και πώς η δομή των κινήτρων μπορεί να επανασχεδιαστεί για να λύσει αυτά τα προβλήματα.

1.5 Η τρίτη αρχή της οικονομικής επιστήμης: Εμπειρισμός

Οι οικονομολόγοι ελέγχουμε τις ιδέες με δεδομένα. Μια ανάλυση που βασίζεται σε δεδομένα την ονομάζουμε εμπειρική ανάλυση ή εμπειρισμό. Οι οικονομολόγοι χρησιμοποιούμε τα δεδομένα για να καθορίσουμε αν οι θεωρίες για την ανθρώπινη συμπεριφορά –όπως η αριστοποίηση και η ισορροπία– συμβαδίζουν με πραγματικές συμπεριφορές των ανθρώπων. Φυσικά, θέλουμε να ξέρουμε αν οι θεωρίες μας αποτυγχάνουν να εξηγήσουν το τι συμβαίνει στον κόσμο. Σε αυτή την περίπτωση, πρέπει να επιστρέψουμε στον πίνακα και να σκεφτούμε καλύτερες θεωρίες. Αυτός είναι ο τρόπος με τον οποίο η οικονομική επιστήμη, και η επιστήμη γενικά, εξελίσσεται.

Οι οικονομολόγοι ενδιαφερόμαστε επίσης να κατανοήσουμε και το τι προκαλεί όλα όσα συμβαίνουν στον κόσμο. Μπορούμε να δείξουμε τι είναι –και τι δεν είναι– η αιτιότητα με ένα απλό παράδειγμα. Ζεστές ημέρες και παραλίες με πολύ κόσμο τείνουν να παρατηρούνται την ίδια εποχή του χρόνου. Ποια είναι η αιτία και ποιο είναι το αποτέλεσμα σε αυτό το παράδειγμα; Φυσικά, η αιτία που οι άνθρωποι πάνε για κολύμπι είναι οι ζεστές ημέρες. Δεν είναι το κολύμπι που προκαλεί την αύξηση της εξωτερικής θερμοκρασίας.

Αλλά υπάρχουν και άλλες περιπτώσεις όπου αιτία και αποτέλεσμα είναι δύσκολο να διακριθούν. Οι άνθρωποι πηγαίνουν στο πανεπιστήμιο γιατί είναι σχετικά έξυπνοι; Ή η φοίτηση στο πανεπιστήμιο κάνει τους ανθρώπους σχετικά έξυπνους; Ή μήπως ισχύουν και οι δύο περιπτώσεις αιτιότητας;

Θα επανέλθουμε στο θέμα του εμπειρισμού γενικά, και της αιτιότητας ειδικά, με περισσότερες λεπτομέρειες στο Κεφάλαιο 2. Μερικές φορές οι αιτίες είναι εύκολο να καθοριστούν, αλλά μερικές φορές η αναγνώριση της αιτίας και του αποτελέσματος απαιτεί μεγάλη εφευρετικότητα.

1.6 Τι (καλό) προσφέρει σε εσάς η οικονομική επιστήμη;

Είναι αυτό το μάθημα καλό για σένα; Ας ξεκινήσουμε σκεπτόμενοι τα κόστη. Αν και το κόστος ευκαιρίας είναι συχνά δύσκολο να το αντιληφθούμε, ωστόσο είναι εξαιρετικά σημαντικό. Το κόστος ευκαιρίας –κλειδί για τη μελέτη της οικονομικής επιστήμης– είναι ένα άλλο μάθημα, το οποίο δεν θα είστε σε θέση να παρακολουθήσετε στη διάρκεια των σπουδών σας. Ποιο είναι αυτό το μάθημα που απέκλεισε η οικονομική επιστήμη; Η Ιστορία της Ιαπωνίας; Βιοχημεία; Ρώσικη ποίηση; Εάν παρακολουθείτε την οικονομική επιστήμη για δύο εξάμηνα, τότε πρέπει να σκεφτείτε δύο άλλα μαθήματα που η οικονομική επιστήμη εκτοπίζει.

Τώρα, ας σκεφτούμε τα οφέλη από την εκπαίδευση στην οικονομική επιστήμη. Τα οφέλη έρχονται με διαφορετικές μορφές, αλλά το μεγαλύτερο όφελος είναι η ικανότητα να εφαρμόζετε την οικονομική λογική στην καθημερινή σας ζωή. Είτε αποφασίζετε πόσα χρήματα να ξοδέψετε σε ένα ραντεβού είτε πού να πάτε διακοπές ή πώς να διατηρήσετε ένα διαμέρισμα με τέσσερις συγκατοίκους καθαρό, η οικονομική λογική θα βελτιώσει την ποιότητα των αποφάσεών σας. Αυτά τα οφέλη θα σας ακολουθούν σε όλη σας τη ζωή, καθώς λαμβάνετε σημαντικές αποφάσεις, όπως πού να επενδύσετε το συνταξιοδοτικό σας κεφάλαιο και πώς να εξασφαλίσετε μεγαλύτερο στεγαστικό δάνειο.

Οι περισσότερες αποφάσεις καθοδηγούνται από τη λογική του κόστους και του οφέλους. Κατ'αντιστοιχία, μπορείτε να χρησιμοποιήσετε τη θετική οικονομική ανάλυση για να προβλέψετε τη συμπεριφορά άλλων ανθρώπων. Η οικονομική επιστήμη διαφωτίζει και ξεκαθαρίζει όλες τις εκφάνσεις της ανθρώπινης συμπεριφοράς.

Θέλουμε επίσης να χρησιμοποιείτε τις οικονομικές αρχές όταν συμβουλευέστε άλλους και όταν κάνετε τις προσωπικές σας επιλογές. Αυτό είναι κανονική οικονομική. Το να μάθετε να κάνετε καλές επιλογές είναι το μεγαλύτερο όφελος που θα αποκομίσετε από τη μελέτη της οικονομικής επιστήμης. Αυτός είναι και ο λόγος για τον οποίο δομήσαμε το βιβλίο μας γύρω από την έννοια της λήψης αποφάσεων. Κοιτώντας τον κόσμο μέσα από το πρίσμα της οικονομικής επιστήμης, αποκτάτε ένα τεράστιο πλεονέκτημα στη ζωή σας.

Επίσης, πιστεύουμε ότι η οικονομική επιστήμη είναι ιδιαίτερα διασκεδαστική. Η κατανόηση των κινήτρων των ανθρώπων είναι κάτι πολύ ενδιαφέρον, ειδικότερα γιατί στην πορεία υπάρχουν πολλά διορατικά συμπεράσματα που μας εκπλήσσουν.

Για να συνειδητοποιήσετε αυτά τα κέρδη, θα πρέπει να συνδέσετε τις ιδέες αυτού του εγχειριδίου με τις οικονομικές δραστηριότητες γύρω σας. Για να κάνετε αυτές τις συνδέσεις, θυμηθείτε:

- Μπορείτε να χρησιμοποιήσετε τα οικονομικά εργαλεία, όπως οι σχέσεις αμοιβαίας αντιστάθμισης και η ανάλυση κόστους-οφέλους, σε οποιαδήποτε οικονομική απόφαση. Μάθετε να τα χρησιμοποιείτε στις καθημερινές σας αποφάσεις. Αυτό θα σας βοηθήσει να τελειοποιήσετε τη χρήση των εργαλείων και επίσης να αντιληφθείτε τα όριά τους.
- Ακόμα και αν δεν έχετε κάποια απόφαση να πάρετε αυτή τη στιγμή, θα μάθετε πολλά από την οικονομική επιστήμη κρατώντας τα μάτια σας ανοιχτά όταν βρίσκεστε σε οποιοδήποτε περιβάλλον όπου οι άνθρωποι χρησιμοποιούν ή ανταλλάσσουν πόρους. Σκεφτείτε σαν οικονομολόγος την επόμενη φορά που θα βρεθείτε σε ένα σουπερμάρκετ, σε μια αντιπροσωπεία μεταχειρισμένων αυτοκινήτων, σε έναν αγώνα ποδοσφαίρου ή σε μια παρτίδα πόκερ.

Η ελαστικότητα μετρά την ευαισθησία μιας οικονομικής μεταβλητής στις αλλαγές μιας άλλης.

- Ο ευκολότερος τρόπος για να συναντήσετε νέες οικονομικές απόψεις είναι να ενημερώνεστε για το τι συμβαίνει στον κόσμο. Συνδεθείτε στο Διαδίκτυο και διαβάστε μια εθνικής εμβέλειας εφημερίδα. Τα περιοδικά ειδήσεων έχουν την ίδια χρήση. Υπάρχει ακόμα και το περιοδικό *The Economist*, το οποίο το διαβάζουν οπωσδήποτε οι πρωθυπουργοί και οι πρόεδροι χωρών. Σχεδόν κάθε σελίδα οποιουδήποτε περιοδικού –συμπεριλαμβανομένων των *People*, *Sports Illustrated* και *Vogue*– περιγράφει γεγονότα που υποκινούνται από οικονομικούς παράγοντες. Η αναγνώριση και κατανόηση αυτών των δυνάμεων θα είναι μια πρόκληση. Αλλά με την πάροδο του χρόνου θα δείτε ότι είναι πολύ εύκολο να αναγνωρίσετε και να ερμηνεύσετε την οικονομική ιστορία πίσω από κάθε τίτλο ειδήσεων.

Μόλις συνειδητοποιήσετε ότι κάνετε διαρκώς οικονομικές επιλογές, θα καταλάβετε ότι αυτό το μάθημα αποτελεί μόνο το πρώτο βήμα. Θα ανακαλύψετε τις σημαντικότερες εφαρμογές έξω από τις αίθουσες διδασκαλίας και μετά το πέρας των τελικών εξετάσεων. Τα εργαλεία της οικονομικής επιστήμης θα βελτιώσουν την απόδοσή σας σε κάθε είδους περίσταση – θα σας κάνουν καλύτερο επιχειρηματία, καλύτερο καταναλωτή και καλύτερο πολίτη. Κρατήστε τα μάτια σας ανοικτά και θυμηθείτε ότι κάθε επιλογή είναι η οικονομική επιστήμη σε δράση.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

- ▶ Η οικονομική επιστήμη είναι η μελέτη του πώς οι παράγοντες κατανέμουν τους σπάνιους πόρους και πώς αυτές οι επιλογές επηρεάζουν την κοινωνία. Η οικονομική επιστήμη μπορεί να διαιρεθεί σε δύο είδη ανάλυσης: θετική οικονομική ανάλυση (τι κάνουν οι άνθρωποι στην πραγματικότητα) και κανονιστική οικονομική ανάλυση (τι θα έπρεπε να κάνουν οι άνθρωποι). Υπάρχουν δύο θέματα κλειδιά μέσα στην οικονομική επιστήμη: η μικροοικονομική (ατομικές αποφάσεις και ατομικές αγορές) και η μακροοικονομική (η συνολική οικονομία).
- ▶ Η οικονομική επιστήμη βασίζεται σε τρεις βασικές αρχές: αριστοποίηση, ισορροπία και εμπειρισμός.
- ▶ Η επιλογή της καλύτερης εφικτής εναλλακτικής λύσης, σύμφωνα με τις διαθέσιμες πληροφορίες, είναι αριστοποίηση. Για να αριστοποιήσει ένας οικονομικός παράγοντας πρέπει να αναλογιστεί πολλά θέματα, όπως σχέσεις ανταλλαγής, εισοδηματικούς περιορισμούς, κόστος ευκαιρίας και την ανάλυση κόστους-οφέλους.
- ▶ Η ισορροπία είναι η κατάσταση στην οποία κανένας δεν θα επωφελούνταν προσωπικά με την αλλαγή της συμπεριφοράς του.
- ▶ Οι οικονομολόγοι ελέγχουμε τις ιδέες μας με δεδομένα. Μια τέτοια ανάλυση που βασίζεται σε αποδεικτικά στοιχεία την ονομάζουμε εμπειρική ανάλυση ή εμπειρισμό. Οι οικονομολόγοι χρησιμοποιούμε δεδομένα για να καθορίσουμε αν οι θεωρίες μας για την ανθρώπινη συμπεριφορά –όπως η αριστοποίηση και η ισορροπία– συμβαδίζουν με πραγματικές συμπεριφορές ανθρώπων. Οι οικονομολόγοι χρησιμοποιούμε επίσης δεδομένα για να καθορίσουμε ποιες είναι οι αιτίες για ό,τι συμβαίνει στον κόσμο.

Βασικοί όροι

οικονομικός παράγοντας	θετική οικονομική επιστήμη	αριστοποίηση	εισοδηματικός περιορισμός
σπάνιοι πόροι	κανονιστική οικονομική επιστήμη	ισορροπία	κόστος ευκαιρίας
ανεπάρκεια	μικροοικονομική	εμπειρισμός	ανάλυση κόστους-οφέλους
οικονομική επιστήμη	μακροοικονομική	σχέση αμοιβαίας αντιστάθμισης	

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Γιατί πρέπει να καταβάλλουμε αντίτιμο για τα περισσότερα αγαθά που καταναλώνουμε;
2. Πολλοί άνθρωποι πιστεύουν ότι η μελέτη της οικονομικής επιστήμης εστιάζει στα χρήματα και στις χρηματοοικονομικές αγορές. Βάσει του κεφαλαίου που μελετήσατε, πώς θα ορίζατε την οικονομική επιστήμη;
3. Εξετάστε τις παρακάτω προτάσεις και αποφασίστε αν η φύση τους είναι θετική ή κανονιστική. Δικαιολογήστε την απάντησή σας.
 - α) Το 2012, η αμερικανική αυτοκινητοβιομηχανία κατέγραψε τον υψηλότερο ρυθμό ανάπτυξης των τελευταίων πέντε ετών. Οι πωλήσεις αυτοκινήτων στην Αμερική αυξήθηκαν κατά 13% σε σχέση με το 2011.
 - β) Η αμερικανική κυβέρνηση θα πρέπει να αυξήσει τη φορολογία του διοξειδίου του άνθρακα για να μειώσει τις εκπομπές του, οι οποίες προκαλούν υπερθέρμανση του πλανήτη.
4. Ποιες είναι οι διαφορές της μικροοικονομικής από τη μακροοικονομική; Η προσφορά των iPhones στην Αμερική πρέπει να είναι αντικείμενο μελέτης στη μικροοικονομική ή στη μακροοικονομική; Ο ρυθμός ανάπτυξης της συνολικής οικονομικής παραγωγής της εθνικής οικονομίας;
5. Τι αντιπροσωπεύει ένας εισοδηματικός περιορισμός; Πώς εξηγούν οι εισοδηματικοί περιορισμοί τις σχέσεις αμοιβαίας αντιστάθμισης που αντιμετωπίζουν οι καταναλωτές;
6. Αυτό το κεφάλαιο εισήγαγε την έννοια του κόστους ευκαιρίας.
 - α) Τι είναι το κόστος ευκαιρίας; Πώς συγκρίνονται τα κόστη ευκαιρίας των διάφορων επιλογών;
 - β) Ποιο είναι το κόστος ευκαιρίας αν, μετά την αποφοίτησή σας από το λύκειο, ξοδέψετε έναν χρόνο γυρνώντας την Ευρώπη με ένα σακίδιο στην πλάτη; Οι άνθρωποι που το επιλέγουν είναι τόσο παράλογοι;
7. Υποθέστε ότι η απόφαση της Πρωτοχρονιάς είναι να ξαναβρείτε τη φόρμα σας. Σκέφτεστε διάφορους τρόπους για να το πετύχετε: να γραφτείτε σε ένα γυμναστήριο, να περπατάτε για να πάτε στην εργασία σας, να ανεβαίνετε με τις σκάλες αντί να χρησιμοποιείτε το ασανσέρ ή να προσέχετε τη διατροφή σας. Πώς θα αξιολογούσατε αυτές τις επιλογές και πώς θα επιλέγατε την καλύτερη εναλλακτική;
8. Υποθέστε ότι η τιμή αγοράς του καλαμποκιού είναι \$5.50 ανά μπουσελ. Ποιες είναι οι τρεις προϋποθέσεις που θα πρέπει να πληρούνται για να είναι η αγορά καλαμποκιού σε ισορροπία σε αυτή την τιμή;
9. Οι οικονομολόγοι συχνά ανησυχούν για το πρόβλημα του τζαμπατζή.
 - α) Τι ορίζεται ως πρόβλημα του τζαμπατζή; Εξηγήστε με ένα παράδειγμα.
 - β) Μπορούμε να έρθουμε αντιμέτωποι με το πρόβλημα του τζαμπατζή στα δημόσια πάρκα ή στη διατήρηση της καθαριότητας των δρόμων; Δικαιολογήστε την απάντησή σας.
10. Εξηγήστε την έννοια της αιτιότητας με τη βοήθεια ενός απλού καθημερινού παραδείγματος.
11. Αναγνωρίστε την αιτία και το αποτέλεσμα στα ακόλουθα παραδείγματα:
 - α) Χαμηλότερη βρεφική θνησιμότητα και βελτίωση της διατροφής.
 - β) Μια αύξηση στην τιμή του κακάο και μια επίθεση παρασίτων στη σοδειά του κακάο τη συγκεκριμένη χρονιά.

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ

1. Σε ένα επεισόδιο της κωμικής σειράς *Seinfeld*, ο Jerry και οι φίλοι του Elaine και George περιμένουν για τραπέζι σε ένα κινέζικο εστιατόριο. Η Elaine, επειδή βαρέθηκε να περιμένει, πείθει τους άλλους ότι πρέπει να δωροδοκήσουν τον σερβιτόρο για να βρουν τραπέζι.
 - α) Ποιους παράγοντες πρέπει να σκεφτούν για να αποφασίσουν πόσο υψηλά πρέπει να ορίσουν το ποσό της δωροδοκίας;
 - β) Ο Jerry, η Elaine και ο George είχαν εισιτήρια για τον κινηματογράφο για μετά το δείπνο. Πώς θα μπορούσε αυτό να επηρεάσει το ποσό που ήταν πρόθυμοι να πληρώσουν ως δωροδοκία;
 - γ) Το ποσό που τελικά αποφασίζουν να πληρώσουν είναι μεγαλύτερο από την αξία του γεύματος που θα έτρωγαν. Αυτό σημαίνει ότι είναι παράλογοι;
2. Σκέφτεστε να αγοράσετε ένα σπίτι. Βρίσκετε ένα που σας αρέσει, το οποίο κοστίζει \$200.000. Μαθαίνετε ότι η τράπεζα θα σας δώσει στεγαστικό δάνειο των \$160.000 και ότι θα πρέπει να χρησιμοποιήσετε όλες τις αποταμιεύσεις σας για να πληρώσετε την προκαταβολή των \$40.000. Υπολογίζετε ότι η αποπληρωμή του στεγαστικού, οι φόροι περιουσίας, η ασφάλιση, η συντήρηση και οι παροχές θα σας στοιχίζουν \$950 κάθε μήνα. Είναι τα \$950 το κόστος της ιδιοκτησίας του σπιτιού; Ποιους σημαντικούς παράγοντες παραλείψατε

όταν υπολογίσατε το κόστος της ιδιοκτησίας;

3. Έχετε 40.000 πόντους ταξιδιού. Θα μπορούσατε να τους ανταλλάξετε με ένα εισιτήριο μετ' επιστροφής στις Βερμούδες κατά τη διάρκεια των διακοπών του Πάσχα. Αυτό σημαίνει ότι η πτήση σας στις Βερμούδες θα ήταν δωρεάν; Εξηγήστε την απάντησή σας.

4. Αποφασίσατε ότι θα καταναλώσετε 600 θερμίδες σε μπίρες και μεζέδες σε ένα πάρτι το Σάββατο το βράδυ. Μια μπίρα έχει 150 θερμίδες και ένα μεζεδάκι έχει 75.

α) Φτιάξτε έναν πίνακα που να δείχνει τους διάφορους συνδυασμούς από μπίρα και μεζέδες που μπορείτε να καταναλώσετε. Για ευκολία, χρησιμοποιήστε μόνο ακέραιους αριθμούς (π.χ. θα μπορούσατε να επιλέξετε 1 ή 2 μπίρες, αλλά όχι 1,5).

β) Ποιο είναι το κόστος ευκαιρίας της μπίρας;

5. Υπάρχει μια παλιά παροιμία που λέει ότι «αν είναι παπάς και λειτουργά η αυγή θα μας το δείξει», η οποία σημαίνει ότι εξ ορισμού οι καλές αποφάσεις έχουν καλά αποτελέσματα, ενώ οι κακές αποφάσεις άσχημα αποτελέσματα. Τα παρακάτω σενάρια σας ζητούν να σκεφτείτε τη σοφία αυτού του γνωμικού.

α) Οι φίλοι σας ζούνε σε μια πόλη όπου τον Μάιο βρέχει συχνά. Παρ' όλα αυτά, σχεδιάζουν τον γάμο τους τον Μάιο σε έναν εξωτερικό χώρο και δεν έχουν εναλλακτικό σχέδιο αν όντως βρέξει. Ο καιρός τελικά είναι υπέροχος την ημέρα του γάμου τους. Νομίζετε ότι οι φίλοι σας ήταν λογικοί όταν σχεδίασαν τον γάμο τους; Εξηγήστε.

β) Συνήθως πρέπει να επισκεφτείτε τον γιατρό αρκετές φορές κάθε χρόνο. Αποφασίσατε να αγοράσετε μια ιατροφαρμακευτική ασφάλιση στην αρχή της περσινής χρονιάς. Όπως αποδείχθηκε, πέρσι δεν αρρωστήσατε ούτε μία φορά και δεν χρειάστηκε να επισκεφτείτε τον γιατρό. Πιστεύετε ότι η απόφασή σας να αγοράσετε ιατροφαρμακευτική ασφάλιση ήταν λογική; Εξηγήστε.

γ) Με βάση τις απαντήσεις σας στα δύο πρώτα σενάρια, συμφωνείτε ή διαφωνείτε ότι «αν είναι παπάς και λειτουργά η αυγή θα μας το δείξει»; Εξηγήστε.

6. Σκεφτείτε τις ακόλουθες τρεις προτάσεις:

α) Μπορείτε να παρακολουθήσετε έναν πανεπιστημιακό αγώνα ποδοσφαίρου είτε όρθιος είτε καθιστός. Πιστεύετε ότι θα παρακολουθήσετε τον

αγώνα μια χαρά αν είστε όρθιοι ενώ οι άλλοι κάθονται, αλλά ότι δεν θα είστε ικανοί να δείτε καθόλου αν εσείς κάθεστε και οι άλλοι είναι όρθιοι. Έτσι, αποφασίζετε να μείνετε όρθιος.

β) Ο φίλος σας σας λέει ότι αναμένει πολλοί άνθρωποι να είναι όρθιοι σε αγώνες ποδοσφαίρου.

γ) Ένας οικονομολόγος μελετά φωτογραφίες από πολλούς πανεπιστημιακούς αγώνες ποδοσφαίρου και υπολογίζει ότι το 75% των φιλάθλων στέκονται όρθιοι και το 25% κάθονται.

Ποια από αυτές τις προτάσεις εκφράζει την αριστοποίηση, ποια την ισορροπία και ποια τον εμπειρισμό; Εξηγήστε.

7. Τα κόστη πολλών περιβαλλοντολογικών ρυθμίσεων μπορούν να υπολογιστούν σε δολάρια, αλλά τα οφέλη εκφράζονται συνήθως με όρους θνησιμότητας (ζωές που σώθηκαν) ή με όρους νοσηρότητας (μείωση εμφάνισης μιας συγκεκριμένης ασθένειας). Τι συνεπάγεται αυτό για την ανάλυση κόστους-οφέλους των περιβαλλοντολογικών ρυθμίσεων; Υπάρχει ένα παλιό γνωμικό που λέει ότι «τίποτα δεν είναι πιο πολύτιμο από τη ζωή ενός ανθρώπου». Συμφωνείτε ή διαφωνείτε; Εξηγήστε.

8. Αυτό το κεφάλαιο εξέθεσε το πρόβλημα του τζαμπατζή. Σκεφτείτε τις ακόλουθες δύο περιστάσεις σε σχέση με το πρόβλημα του τζαμπατζή.

α) Η Συνθήκη Taft-Hartley (1947) επιτρέπει στους εργαζομένους να απασχοληθούν σε μια επιχείρηση χωρίς να συμμετέχουν στο εργατικό σωματείο της, ούτε και να πληρώνουν συνδρομή σε αυτό. Αυτή η ρύθμιση είναι γνωστή ως «ανοικτό κατάστημα» (open shop). Αν σκεφτούμε ότι τα σωματεία διαπραγματεύονται τους όρους της εργασίας και τους μισθούς εκ μέρους όλων των εργαζομένων στην επιχείρηση, γιατί πιστεύετε ότι τα περισσότερα σωματεία αντιτίθενται στα «ανοικτά καταστήματα»;

β) Για το μάθημά σας «Επικοινωνία των Επιχειρήσεων» πρέπει να εκπονήσετε μια ομαδική εργασία με μια ομάδα έξι ατόμων. Σύντομα, συνειδητοποιείτε ότι μερικά από τα μέλη της ομάδα δεν συνεισφέρουν στην εργασία αλλά παίρνουν τον ίδιο βαθμό με τα υπόλοιπα μέλη της. Αν ήσασταν ο καθηγητής, πώς θα επανασχεδιάζατε τη δομή κινήτρων για να λύσετε το συγκεκριμένο πρόβλημα;